

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och kriminologi

Narkotikaproblematiken bland ungdomar i Avesta och Leksand

En kvalitativ studie om narkotika och preventiva metoder som
används för att förebygga problematiken

Caroline Willfox
Matilda Lindberg

2021

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Kriminologi
Kandidatprogram i utredningskriminologi
Examensarbete för kandidatexamen i kriminologi

Handledare: Maja Lilja
Examinator: Jerzy Sarnecki

Sammanfattning

Den här studien har haft för avsikt att undersöka preventiva åtgärder för ungdomar mot narkotika ur två professioners perspektiv, polismyndigheten och socialtjänsten. Vi avgränsade vår studie till två kommuner, Avesta och Leksand. Vårt huvudfokus har varit narkotikaprevention för ungdomar i åldern 15-25 år. Med hjälp av kvalitativa intervjuer med anställda inom polis och socialtjänst har materialet samlats in och sedan analyserats. Intervjuerna kodades enligt kvalitativ innehållsanalys, varav fyra olika huvudkategorier med tillhörande subkategorier skapades under analysprocessen. I resultatdelen analyserades det insamlade materialet i kategorierna i förhållande till de utvalda teoretiska perspektiven, sociala band och rutinaktivitetsteorin, samt tidigare forskning. Resultatet visade att kommunernas preventiva metoder skiljer sig åt, men gemensamt är att fokus riktas mot åtgärder som grundar sig i den sociala brottspreventionen, samt är främst på en sekundär nivå. Avslutningsvis förs en diskussion om arbetets helhet samt hur det skulle kunna vara till nytta för kommunerna framgent.

Nyckelord: ungdomar, narkotika, prevention, samverkan

Abstract

The purpose of this study was to examine preventive actions for young people against drugs from the perspective of two professions, the Police Department and social services. We limited our study to two municipalities, Avesta and Leksand. Our focus has been drug prevention for adolescents aged 15-25 years. With the help of qualitative interviews with employees in the police and social services, the material has been collected and then analyzed. The interviews were encoded according to qualitative content analysis, of which four different main categories and associated subcategories were created during the analysis process. Furthermore, in the results section, the collected material was analyzed in the categories in relation to the selected theoretical perspectives, social ties and routine activity theory, as well as previous research. The results showed that the municipalities' preventive methods differ, but together the focus is on actions based on social crime prevention, and is mainly at a secondary level. Finally, there is a discussion about the whole of the work and how it could be of benefit to the municipalities in the future.

Key words: adolescents, drugs, prevention, collaboration

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort varmt tack till er intervjudeltagare som vi fått äran att intervjua under studiens gång. Utan er medverkan hade studien inte haft samma grund, vi är oerhört tacksamma över att ni lagt ner Er tid på att medverka, lärt oss massor och bidragit till vårt arbete.

Självklart vill vi även tacka vår handledare Maja Lilja som stöttat oss genom processens gång, du har varit ett genuint stöd som varit ovärderligt för oss.

Vi författare har gemensamt varit behjälpliga och stöttat varandra under uppsatsens gång, vilket har varit en viktig förutsättning.

Ett sista tack vill vi även rikta till våra familjer som stått ut med oss under detta arbete, det har lagts många kvällar, nätter och helger på att färdigställa studien. Utan ert stöd hade detta arbete aldrig varit möjligt. Det har varit välbehövligt att ni påmint oss om att stanna upp och andas mellan varven.

Caroline Willfox & Matilda Lindberg

Innehållsförteckning

Innehåll

Sammanfattning.....	
Abstract.....	
Förord	
Innehållsförteckning	
1. Inledning.....	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställningar	2
1.4 Centrala begrepp	3
1.5 Bakgrund.....	4
1.6 Disposition	7
2. Tidigare forskning	7
2.1 Prevention	8
2.2 Samverkan	10
2.3 Drogvanor bland ungdomar	12
2.4 Bakomliggande orsaker till narkotikaanvändning hos ungdomar	13
2.5 Individ och familjeförhållanden.....	13
3. Teoretiska perspektiv.....	15
3.1 Sociala band	15
3.2 Rutinaktivitetsteorin.....	15
3.3 Tillämpning av teorier	16
4. Intressenter.....	16
5. Metod och tillvägagångssätt	17
5.1 Metodval	17
5.2 Kvalitativa intervjuer	18
5.2.1 Semistrukturerad intervjuguide	18
5.3 Urval och datainsamling	19
5.4 Tillvägagångssätt	19
5.4.1 Övervägningar	19
5.4.2 Genomförande	19
5.4.3 Inspelning och transkribering	20
5.5 Kvalitativ innehållsanalys.....	20
6. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	21
6.1 Tillförlitlighet.....	22
6.1.1 Trovärdighet	22
6.1.2 Överförbarhet.....	22
6.1.3 Pålitlighet.....	22
6.1.4 Konformitet	23
7. Forskningsetiska principer.....	23
8. Resultat och analys	24
8.1 Huvudkategori – Narkotika.....	25
8.1.1 Sociala förhållanden	25

8.1.2	Uppsökande verksamhet.....	26
8.1.3	Mörkertal	27
8.2	Huvudkategori – Preventivt arbete	27
8.2.1	Metoder.....	28
8.2.2	Nyckelfaktorer för ett lyckat arbete.....	29
8.2.3	Risk vid uteblivet preventivt arbete.....	29
8.3	Huvudkategori – Förutsättningar/Samverkan	30
8.3.1	Samverkansgrupper	30
8.3.2	Resursbrist	31
8.3.3	Förbättringspotential.....	31
8.4	Huvudkategori – Sekretess	32
8.4.1	Hinder	32
8.4.2	Önskvärda förändringar	33
9.	Avslutande diskussion	33
9.1	Viktiga slutsatser	35
9.2	Tidigare forskning	35
9.3	Metodproblematisering.....	35
9.4	Förslag till åtgärder.....	36
	Litteraturförteckning.....	
	Bilaga 1.....	
	Förkortningar	
	Bilaga 2.....	
	Informationsbrev	
	Bilaga 3.....	
	Intervjuguide.....	
	Bilaga 4.....	
	Kodningsmall	

1. Inledning

Under detta avsnitt följer en inledande överblick av problematiken och grunden till varför vi har valt att skriva om detta ämne. Vidare presenteras syfte och frågeställningar för att sedan följas av centrala begrepp. Begreppen som förklaras förekommer och är relevanta i arbetet och beskrivs i enkelhet för att ge läsaren en förståelse för deras huvudsakliga betydelse. Därefter följer en bakgrund som beskriver myndighetens roll samt de utvalda områdena. Avsnittet avslutas med en disposition.

1.1 Inledning

På många håll runt om i landet har det infunnit sig en samhällelig känsla av att narkotikaproblematiken bland ungdomar har ökat. Enligt undersökningar genomförda av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning har problematiken varit relativt stabil de senaste åren (Gripe, 2019, s.46).

Brottsförebyggande arbete är ett av polisens viktigaste uppdrag i samhället (Polisen, 2018). Målet med det preventiva arbetet är att förhindra att brott sker, men också öka tryggheten för allmänheten. Åtgärderna kan vara både kort- och långsiktiga och riktas mot olika grupper i samhället, där en av grupperna som det idag fokuseras på är ungdomar. Detta för att på ett tidigt stadium kunna fånga upp och förhindra att de utvecklar en kriminell livsstil. Tillsammans med andra aktörer samarbetar polis och socialtjänst i arbetet, varav kommunen är en viktig samverkanspartner. Ett av socialtjänstens viktigaste uppdrag är att förebygga och förhindra missbruk hos unga (Socialtjänsten, 2019). Enligt polisen (2018) är det idag mycket angeläget att samverka kring det brottsförebyggande åtgärderna och de menar att det är av stor betydelse att ha aktuella lägesbilder för att kunna lösa problem på en lokal nivå. För några av dessa aktörer är samverkan inte bara behövligt utan ett faktiskt lagkrav. I 6 § i Polislagen (1984:387) står det att "Polismyndigheten ska fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem." Kap. 3 7 § i Socialtjänstlagen (2001:453) anger att "Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel." Även 8 § Förvaltningslagen (2017:900) belyser vikten av att samverka, "En myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter."

De tre ovan nämnda lagar belyser vikten av att samverka mellan berörda myndigheter och organisationer i det aktuella ämnet. Det ger därmed uttryck för att samverkan är ett samhällsuppdrag. Socialstyrelsen skriver i *Samverka för barns bästa - en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer* som bygger på rapporten *Strategi för samverkan - kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa* (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen, 2007) att det är nödvändigt, av stor vikt och att de även finner lagstöd i att samverka för barns och ungas behov och bästa förutsättningar för utveckling (Socialstyrelsen, 2013, s. 9).

Användningen av narkotika ses som en bidragande orsak till sociala problem och ohälsa (Bränström et al., 2008, s. 12), vilka båda ses som riskfaktorer för att inta en kriminell livsstil. Folkhälsomyndigheten arbetar för att bedriva ett verkningsfullt hälsofrämjande och preventivt arbete, genom nationell samordning, där Polismyndigheten och Socialstyrelsen är två viktiga aktörer (Folkhälsomyndigheten, 2021). I det preventiva

arbetet menar folkhälsomyndigheten att kunskap om den lokala situationen är av stor vikt för att lyckas. Enligt myndigheten finns det brist på kunskap gällande effektiva förebyggande metoder.

Mot bakgrund av den samhällsliga problematiken som ungdomars droganvändning tycks innebära, är den generella uppfattningen att samhället bör fokusera mer på att arbeta förebyggande i stället för att ständigt släcka bränder. Som ovan nämnt är det även av stor betydelse att ha kunskap om de lokala förutsättningarna och den situation som råder. Därav vill vi undersöka hur polismyndigheten och socialtjänsten arbetar preventivt och vad deras erfarenheter säger om vad som skulle behövas för att komma till bukt med problematiken på två specifika platser, Avesta och Leksand.

Studien fokuserar på att kvalitativt undersöka vilka preventiva metoder dessa två myndigheter arbetar med gällande narkotikaproblematiken bland ungdomar och hur dessa aktörer samverkar i de utvalda kommunerna. Idén om att utföra denna studie som vårt examensarbete kom av en förfrågan från Leksand kommun om att genomföra ett arbete om ungdomar och narkotika. Detta ansågs intressant och är en viktig fråga att uppmärksamma. Uppsatsskribenterna bor i grannkommunerna till de två utvalda platserna och fann det berikande att även ta med Avesta i studien, detta för att kunna ta del av hur olika kommuner arbetar preventivt med problemet och således förhoppningsvis få ett bredare resultat.

Utifrån att samhället tycks uppleva en ökad problematik av narkotika bland unga och att det preventiva arbetet i samverkan mellan samhällsaktörer är högt prioriterat i dagsläget, finner vi det befogat att argumentera för att studien är kriminologiskt relevant och aktuell i tiden. Kriminologi är av stor betydelse i dagens samhälle och är en viktig utgångspunkt för den rådande kriminalpolitiken (Kriminologi, 2021). Forskningen är nödvändig för att utveckla det brottsförebyggande arbetet och de metoder som finns, vilket stärker vår mening i att vi anser att studien är av betydelse inom den kriminologiska aspekten.

Vår önskan är att studien kan bidra med kunskap kring ungdomars narkotikaproblematik och vilka preventiva metoder som används idag. Förståelsen för problematiken kan skilja sig åt beroende på vilket perspektiv som studeras. Denna studie koncentrerar sig därav enbart på professionellas bild av problematiken, detta för att få en explicit avgränsning på materialet samt en tydlighet i ur vilket perspektiv syftet besvaras och analyseras.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att bidra med kunskap kring vilka preventiva metoder som används i arbetet med narkotika bland ungdomar i Avesta och Leksand och klargöra interaktionen mellan polismyndigheten och socialtjänsten gällande detta. Studiens utgångspunkt kommer vara professionellas perspektiv, deras tankar och erfarenheter av problematiken och förebyggande åtgärder.

1.3 Frågeställningar

- Vilka metoder använder polis och socialtjänst sig av i det preventiva arbetet mot narkotikaanvändningen bland ungdomar i Avesta och Leksand?
- Vilka faktorer eller aktörer lyfter de professionella fram som viktiga för samverkan i det preventiva arbetet?

1.4 Centrala begrepp

Narkotika

I denna studie syftar vi till alla olagliga substanser när vi benämner narkotika men för att ge exempel på dessa handlar det bland annat om marijuana, hasch, kokain, amfetamin, LSD, heroin och ecstasy. När det talas om narkotika generellt innefattas ibland även alkohol men då den i Sverige är legal för de som uppnått myndig ålder har vi valt att inte ta med den i denna undersökning. Narkotika är däremot inte legitim förutom i avseendet inom sjukvård och som utskrivet läkemedelspreparat (Läkemedelslagen, 2015:315).

Narkotikabrott

Narkotikabrott är ett så kallat spanings- och ingripandebrott (Sarnecki, 2014, s.64). Brott som ingår i den kategorin kommer sällan till polisens kännedom genom en anmälan, utan sker främst genom att myndigheter vidtar olika insatser eller upptäcker brottet på plats. Vad gäller spanings- och ingripandebrott har de generellt sett ett mycket högt mörkertal, men också en hög upplärning när åtgärder vidtas och brotten upptäcks. Det innebär att sådan brottslighet, i det här fallet narkotikabrott bland unga, kan öka i den officiella statistiken samtidigt som den minskar ute i samhället (Sarnecki, 2014, s.65).

Kommunpolis

Kommunpolis är en polisman med ett strategiskt uppdrag att samordna och samverka i kontakt med lokalsamhället. Tjänsten ska verka för samverkan med kommun och andra externa intressenter inom ramen för det trygghetsskapande och brottsförebyggande kommunala arbetet. Kommunpolisens uppdrag är bland annat att i samverkan med kommunen ta fram medborgarlöften och andra samverkansöverenskommelser (Polismyndigheten, 2019).

Områdespolis

Områdespolis är en polis som ska arbeta i lokalsamhället med målsättning att skapa goda kontakter och arbeta förtroendeingivande för befolkningen som lever i samhället (Polisen, 2020). Syftet med områdespoliserna är att skapa en aktuell läges- och problembild över området för att i tid kunna sätta in tänkbara och nödvändiga resurser.

Prevention

Prevention är alla typer av brottsförebyggande åtgärder som har för avsikt att minska, begränsa eller eliminera brottslighet (Lab, 2016, s. 29). Begreppet inkluderar också åtgärder som syftar till att minska rädslan för att utsättas för brott och skapa en trygghetskänsla i samhället.

Preventionsnivåer

Brottspreventivt arbete kan delas upp i tre olika preventionsnivåer, primär nivå, sekundär nivå samt tertiär nivå (Lab, 2012, 30-32). Den primära brottspreventionen avser allmänna åtgärder som tillämpas för att förhindra brottslighet (Lab, 2012, 30). Den andra nivån, sekundär brottsprevention, riktar åtgärderna till de som befinner sig i en riskzon (Lab, 2012, s.32). Det kan vara både individuella åtgärder till riskpersoner samt insatser som fokuserar på olika riskgrupper i samhället. Tertiär brottsprevention riktar åtgärderna mot individer eller grupper som redan har begått brott, där avsikten med åtgärderna är att förhindra återfall (ibid.). Vi kommer i det här arbetet beröra både primär och sekundär brottsprevention.

Social brottsprevention

Social brottsprevention utgår från brottslighetens sociala orsaker och fokuserar därmed sina åtgärder på det sociala sammanhanget (Lab, 2012, s. 31). Åtgärderna kan vara på en individuell nivå, vilket syftar till att förbättra individens sociala omgivning. Ett exempel på en sådan åtgärd kan vara utbildning. Åtgärder inom social brottsprevention kan även rikta sig mot samhället. Dessa benämns som strukturella åtgärder och kan exempelvis vara insatser mot utsatta bostadsområden. Sociala band är ett exempel på ett teoretiskt perspektiv som utgår från social brottsprevention. Detta är en typ av brottsprevention som kommer inkluderas i arbetet.

Situationell brottsprevention

Brottsförebyggande åtgärder som fokuserar på situationen och i vilka förhållanden brott begås i är situationella brottspreventiva åtgärder (Lab, 2012, s. 31). Dessa utgår från att försvåra eller förhindra att en möjlig situation för brott uppstår. Med hjälp av åtgärder som till exempel larm, gatubelysning eller kamerabevakning är syftet att förhindra förövare att begå brott. Ett teoretiskt perspektiv som tillämpar situationell brottsprevention är rutinaktivitetsteorin, där åtgärderna kan ha både sociala och situationella egenskaper (Lab, 2012, s. 31). Även denna form av brottsprevention kommer att behandlas under arbetet.

Samverkan

Samverkan kan förklaras som en form av social interaktion mellan olika myndigheter, organisationer eller enskilda individer (Lindberg, 2009, 11). Syftet med samverkan är att gemensamt arbeta mot ett visst mål, som myndigheten, organisationen eller individen inte klarar av att uppnå på egen hand.

1.5 Bakgrund

Myndigheternas roll

Socialtjänsten bedriver sin verksamhet på kommunal nivå och styrs av Socialtjänstlagen (2001:453), vilken tydligt belyser att kommunen bär ansvaret för att kommuninvånarna får den hjälp och stöd som behövs. Detta kommunala ansvar styrs inom Socialnämnden som är ytterst ansvarig för att motverka och förebygga narkotikamissbruk samt aktivt stötta de missbrukande ungdomarna för att säkerställa att hen får de hjälpmöjligheter som krävs. I detta uppdrag innebär det att socialnämnden utför motiverande och stödjande samtal, ger ekonomiskt bistånd till olika behandlingsformer eller boenden. Socialtjänstlagens grundprincip bygger på att dessa arbetsinsatser bör vara frivilliga i respekt för den enskilde individens vilja och integritet.

Polismyndighetens huvudsakliga syfte är att förebygga brott, hindra att ordning och säkerhet störs samt att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp (Polislagen 1984:387). När det kommer till narkotika ska polisen jobba för att förhindra tillgång och efterfrågan, samt arbeta preventivt i syfte att reducera nyrekryteringen till narkotikabruk (SOU 2000:126). 1988 kriminaliserades egen konsumtion av narkotika, vilket innefattar att all konsumtion som inte går inom ramen för medicinska ändamål inom sjukvården, eller recept utskrivet av läkare är straffbelagd. 1993 infördes fängelse upp till sex månader i straffskalan under ramen för eget bruk. Detta innebär att polisen fick befogenhet att testa individer över 15-år vid misstanke om bruk av narkotika. Polisen har även rapporteringsskyldighet gentemot socialtjänsten vilket innebär att de bär en nyckelposition i arbetet mot att identifiera och söka upp ungdomar med narkotikakonsumtion.

Avesta

Avesta är en kommun i södra Dalarna med strax över 23 000 invånare, där Avesta är centralort (Avesta Kommun, 2021). Kommunen har tre högstadieskolor och en gymnasieskola (ibid.). Avesta tillhör lokalpolisområde Falun som har Avesta, Hedemora och Falun som upptagningsområde (Polisen, 2020).

Nedan redovisas i tre tabeller hur anmälningar över fyra typer av narkotikabrott sett ut i kommunen under tre års tid.

2018	15–17 år	18–25 år
Överlåtelse	-	1
Eget bruk	7	45
Innehav	2	35
Drograttfylleri	-	5

Totalt antal anmälda narkotikabrott - 95

2019	15–17 år	18–25 år
Överlåtelse	1	7
Eget bruk	6	43
Innehav	1	34
Drograttfylleri	1	17

Totalt antal anmälda narkotikabrott – 112

2020	15–17 år	18–25 år
Överlåtelse	6	9
Eget bruk	12	39
Innehav	5	27
Drograttfylleri	1	15

Totalt antal anmälda narkotikabrott - 114

Leksand

Leksands kommun ligger mitt i Dalarna vid sjön Siljan (Leksands Kommun, 2021). Kommunen har knappt 16 000 invånare och Leksand är centralort. Leksand har en högstadieskola och en gymnasieskola (ibid.). Lokalpolisområdet som Leksands kommun tillhör är Mora, dit även Malung-Sälen, Mora, Orsa, Vansbro, Rättvik och Älvdalen hör (Polisen, 2020).

Nedan redovisas i tre tabeller hur anmälningar över fyra typer av narkotikabrott sett ut i kommunen under tre års tid.

2018	15–17 år	18–25 år
Överlåtelse	1	-
Eget bruk	2	12
Innehav	2	12
Drograttfylleri	-	4

Totalt antal anmälda narkotikabrott - 43

2019	15–17 år	18–25 år
Överlåtelse	-	-
Eget bruk	-	6
Innehav	2	12
Drograttfylleri	-	1

Totalt antal anmälda narkotikabrott - 54

2020	15–17 år	18–25 år
Överlåtelse	-	5
Eget bruk	1	9
Innehav	1	6
Drograttfylleri	1	5

Totalt antal anmälda narkotikabrott - 47

Tabellerna avser att ge en bild av hur problematiken ser ut i det aktuella området. Noterbart är att värdet på siffrorna skiljer sig en del, men viktigt att ha i åtanke är att kommunerna har olika förutsättningar med bland annat en stor skillnad i befolkningmängden. Nedan illustreras polisområde Dalarna som ingår i region Bergslagen tillsammans med Värmlands och Örebro län (Polisen, 2020). Den visar även de olika lokalpolisområdena och deras geografiska upptagningsområde, vilket är relevant för studien för att ge läsaren en uppfattning om kommunernas olika förutsättningar.

1.6 Disposition

Vi har valt att presentera vår uppsats i nio kapitel, vilka görs på följande sätt. Studien inleds i kapitel ett med att beskriva inledning, syfte och frågeställningar. Vidare följer även centrala begrepp och bakgrund i samma avsnitt. I kapitel två behandlas tidigare forskning som vi anser är relevant för vår studie. Tredje kapitlet i studien beskriver de valda teoretiska perspektiven som vi menar är applicerbara på vårt material samt en beskrivning av hur de kommer fylla en funktion i vårt analysarbete. I följande kapitel fyra beskriver vi vilka medverkande och tänkbara intressenter det kan finnas för studien. Sedermera redovisar kapitel fem metoddelen, vilket redogör för vilka typer av metoder vi använt vid insamling av material och analys samt hur urval och tillvägagångssättet gått till. I kapitel sex behandlas reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Därefter följer kapitel sju som berör de forskningsetiska principerna, dess innebörd samt hur vi har tagit hänsyn till dessa. I det åttonde kapitlet beskrivs resultat och analys. Kapitel nio avslutar den här studien med en diskussion och åtgärdsförslag.

2. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning inom narkotikaproblematik bland ungdomar, preventiva metoder och samverkan. För att öka förståelsen för vilka faktorer de professionella anser vara viktiga i det preventiva arbetet mot narkotika bland ungdomar har vi sedan tittat på vilka faktorer som belysts i tidigare forskning som bakomliggande orsaker till ungdomars narkotikabruk samt preventiva insatser.

Vi har använt följande källor i studien: Databaser - google scholar och Discovery via Högskolan i Gävles databas. De sökord som har använts är: prevention, ungdomar, preventionsarbete, samverkan och narkotika. Sökningarna har även skett på engelska med

sökorden: prevention, adolescents, prevention work, collaboration och drugs. I sökningen har sökkriteriet "peer reviewed" kryssats i. Våra sökningar resulterade i rapporter, vetenskapliga artiklar, doktorsavhandlingar, uppsatser, litteratur, och handböcker. Utöver detta har vi använt flertalet relevanta böcker och annan kurslitteratur. De studier som vi anser är relevanta utifrån våra frågeställningar presenteras nedan.

2.1 Prevention

Prevention är ett begrepp som har till syfte att sätta in tidiga insatser för att motverka problemen innan de är etablerade (Karlsson, 2009, s. 87). Behovet om att satsa på preventiva insatser är därav lätt att motivera. Både för att hålla nere de totala samhällskostnaderna och för att minska det mänskliga lidandet drogernas biverkningar ger. De handlingar individer själva tar till syftar till att skydda sig själv och sin egendom, preventionsbegreppet används däremot på samhällsnivå. Prevention har länge varit en tradition i det svenska samhället. Dessa samhällseliga insatser kan ses redan på slutet av 1800-talet och grundtanken har varit att motverka psykisk- och fysisk ohälsa (Sahlin, 1999, s. 240-241). Flertalet insatser har gått och går fortfarande under benämningen preventivt arbete.

Ett preventivt arbete som genomförs av hela samhället är ANDTS, vilket står för alkohol, narkotika, doping, tobak samt spel om pengar (Folkhälsomyndigheten, 2020). Strategin avser att bidra till en god folkhälsa och förebygga skador eller negativa konsekvenser som kan komma till följd av något av de ovan nämnda beroendeframkallande faktorerna. Inom arbetet är en viktig del att rikta de preventiva åtgärderna mot barn och unga för att stävja framtida ohälsa. Folkhälsomyndigheten lyfter vikten av att utgå från den lokala problembilden och de lokala förutsättningar som finns. Folkhälsomyndigheten säger på sin sida:

Det vetenskapliga stödet för enskilda narkotikaförebyggande metoder är ofta oklart. För att bedriva ett effektivt hälsofrämjande och förebyggande arbete krävs kunskap om de lokala förutsättningarna. Det förebyggande arbetet behöver därför utgå från en undersökning av omfattning och fördelning av narkotikaanvändning i befolkningen samt bakomliggande orsaker till situationen. (Folkhälsomyndigheten, 2020).

Det saknas en tydlighet kring vilken myndighet eller institution som bär ansvaret för det förebyggande arbetet inom landet. Ansvarsfrågan kring olika former av missbruk har förändrats genom åren, den har under vissa tider uttryckts som ett sjukdomstillstånd för att senare anses vara något som bara individen själv kan ta ansvar för (Abrahamsson, 1999, s. 31). Idag har Folkhälsomyndigheten ett uppdrag för att främja samordningen på nationell nivå och inom ANDTS genomförs det genom att föra samverkansgrupper (Folkhälsomyndigheten, 2021). Detta perspektiv anser vi är viktigt att titta på i relation till våra frågeställningar, då ansvarsfrågan för samverkan enligt denna undersökning tycks vara en central faktor.

Bergmark & Oscarsson (1994, s. 60) beskriver i sin kunskapsöversikt att vad vi uppfattar som ett problem och tolkningar om vad eller vilka metoder som förebygger problematiken skapar de legitima och möjliga förebyggande arbetsmetoderna. I Sveriges första preventionsprogram i skolan utgick de från de olika begreppen attityd, beteende och kunskap, detta trots att det saknades empiri på metodens effekter (Edwards, 1996, s. 3). Preventionsinsatser riktade specifikt mot ungdomar sker ofta integrerade i skolans undervisning i form av olika temadagar och andra insatser. I dagens samhälle omfattar

dessa insatser oftast både alkohol och narkotika. Skolbaserad drogprevention möter majoriteten av ungdomarna i västvärlden någon gång under grundskolans tid. I Cuijpers litteraturstudie *Effective ingredients of school-based drug prevention programs* undersöks den vetenskapliga kunskapen om vilka egenskaper som avgör effektiviteten för förebyggande arbete (2002, s. 1009-1023). Resultatet i studien visade att om de lägger till interventioner som gemenskap ökar effekterna av det preventiva arbetet. Han menar att användningen av kamratledare är bra och att lägga till livskunskaper i de förebyggande programmen stärker effekterna. Då vi i vår frågeställning avser titta på vilka faktorer och aktörer som spelar in i det preventiva arbetet anser vi att skolan är en viktig sådan.

Peter Karlsson har genomfört en studie som handlar om vad ungdomar som går i årskurs tre på gymnasiet har för uppfattning om narkotikans förekomst ur ett preventivt perspektiv (Karlsson, 2006, s. 5). I den summeras olika preventionsstrategier inom bland annat skolbaserad drogprevention, vad de preventiva insatserna avser att förändra och på vilket sätt ges en tydlig bild av vilka metoder som används idag (Karlsson, 2006, s. 29 ff.). I sitt resultat skriver han att det i stora drag handlar om att implementera stärkande eller stödjande insatser, information samt psykosociala insatser. De stödjande insatserna handlar främst om att titta på den individuella problematiken och på så sätt stärka den individuella självkänslan. Den psykosociala riktar sig mot att ge verktyg till individer för att de på egen hand ska kunna stå emot eventuellt grupstryck och våga säga nej till narkotika. Informationsinsatserna handlar om att fylla eventuella kunskapsluckor kring narkotika och dess effekter. I Sverige utformas den skolbaserade drogpreventionen på olika sätt, bland annat med VÅGA, vilket är en svensk version av USA:s DARE (Drug Abuse Resistance Education) och ANT, utbildning om alkohol, narkotika samt tobak. Grundtanken med dessa insatser är att skolungdomar ska få kunskap om de negativa konsekvenserna med alkohol och narkotika och på så sätt minska risken och avskräcka de till bruk.

Rahim (2020, s.156) skriver en artikel om sin studie från en skola i Indonesien, vilken avsåg att undersöka hur ungdomars relationer till familj, omgivning och skola påverkar hur förhållandet till narkotika såg ut. Han menar att ungdomarna är samhällets framtid, varför de inte bör använda narkotika. Studien var en tvärsnittsstudie med 82 svarande studenter. Resultatet av studien visar att alla tre faktorer, familjen, omgivningen och skolan har stor betydelse för det preventiva arbetet mot narkotika bland ungdomarna (Rahim, 2020, s.159). Rahim menar att det är viktigt att ungdomarna har bra förebilder och det är upp till vuxna och ledare i samhället att vara dessa och föregå med gott exempel. Ytterligare en viktig aspekt i det drogförebyggande arbetet som nämns i artikeln är att ge ungdomar utbildning om narkotika och dess konsekvenser. Enligt Rahim rekommenderas skolan hålla utbildningen men det krävs också ett samarbete med föräldrar och andra aktörer i det lokala samhället.

Dock visar internationella studier att det inte finns något uppenbart samband mellan narkotikavanor och dess undervisning (Lindström & Svensson, 1998, s. 8). De traditionella informativa metoderna har inte gett några direkta beteendeförändringar hos ungdomarna. Likaså har utvärderingar på DARE visat på ytterst liten effekt i normer och värderingar (Ennett m.fl. 1994; West & O'Neal 2004 s. 1396). Det har i studier visat bättre resultat när de försökt påverka ungdomars attityder och kunskap i stället för deras beteende. Samtidigt har det under de senaste decennierna visat sig i flertalet utvärderingar främst från Amerika att det är oerhört tvetydigt kring vilka preventiva insatser som anses vara effektiva (se Tobler m.fl., 2000, s. 298). Det har också visat sig att enstaka temadagar eller undervisningstillfällen inte ger några effekter på ungdomars värderingar och

attityder. Det har däremot i andra studier visat sig vara tvärtom, alltså att ungdomarnas konsumtion snarare har ökat (Lindström & Svensson, 1998, s. 9).

Local drug prevention strategies through the eyes of policy makers and outreach social workers in Norway, är en artikel skriven av Olin Oldeide som handlar om en studie i Norge, som avser ge nya perspektiv på hur statliga strukturer formar det lokala drogförebyggande arbetet (Oldeide, 2020). Studien grundar sig i att mer än hälften av Norges kommuner meddelar att narkotikamissbruk är den viktigaste folkhälsoutmaningen. För att ge studien en större inblick i hur arbetssätten beskrivs från politik till hur de implementeras ute i fält, inkluderas både perspektivet från lokala politiska beslutsfattare och socialarbetare. Datamaterialet samlades in via en fallstudie av en kommun i Norge med totalt 14 intervjuer med relevanta personer för de grupper studien avsåg inkludera. Resultatet av studien påvisade att goda levnadsförhållanden och främjande av skyddsfaktorer bland ungdomar som anses vara i riskzon är viktiga faktorer att ta hänsyn till i det förebyggande arbetet. Perspektivet erbjuder även en bredare strategi, vilket inkluderar många olika politiska områden. Det uppenbarade sig även i studien att samarbete mellan aktörerna är högst relevant för ett lyckat arbete, där det framkom att det fanns en del brister. Sammanfattningsvis visade studien att trots de brister som visade sig finnas i strukturen så verkar socialarbetare ha en stor roll och fungera som ett skyddsnät i det preventiva arbetet mot narkotika. Den här studien ansågs vara relevant för denna uppsats då den behandlar det lokala drogpreventiva arbetets utformning med hjälp av socialtjänsten. De faktorerna ansågs intressanta för vår studie då vi också fokuserar på lokala preventiva insatser i samverkan.

2020 publicerade Brottsförebyggande rådet, BRÅ, ett arbete som avsåg jämföra Nationella trygghetsundersökningen 2017-2019 och BRÅ:s undersökning 2019 av kommunernas brottsförebyggande arbete (Brottsförebyggande rådet, 2020, s. 3). Kortanalysen syftade till att undersöka hur problem i kommuner och självrapporterad utsatthet såg ut i förhållande till kommunens identifierade brottsproblem tillsammans med det brottsförebyggande arbetet. Även det brottsförebyggande arbetet i specifikt landsbygdskommuner analyserades, vilket är av intresse och relevans för den här studien. Resultatet visade att det preventiva arbetet mot brottslighet generellt sett är mindre strukturerat i landsbygdskommuner (Brottsförebyggande rådet, 2020, s. 33). En orsak till det kan vara resursbrist då landsbygdskommuner överlag har mindre resurser att tillgå. Det kan bidra till att samordnaren för dessa frågor inte har tillräckligt med arbetstid avsatt, som i sin tur kan medföra att denne inte har möjlighet till att specialisera sig inom vissa områden, vilket gör att arbetet blir generaliserat. Resursbristen kan även vara en bidragande orsak till att landsbygdskommuner inte heller kartlägger lokal problematik, genomför orsaksanalyser samt följer upp med åtgärder i samma utsträckning som andra kommuner. Förutom resursbristen visade resultatet att en anledning till att arbetet generellt sett är mindre strukturerat i landsbygdskommuner kan vara att den upplevda känslan av brottsutsatthet är mindre vilket medför att det preventiva arbetet inte blir lika högt prioriterat.

2.2 Samverkan

Inom ramen för denna studie finns ett intresse i att se hur samverkan mellan de olika professionerna arbetar i och mellan organisationsgränserna och tillsammans uppnå gemensamma mål. Kajsa Lindberg skriver i sin bok *Samverkan* (2009, s. 7) att kravet på samverkan mellan olika myndigheter och organisationer har ökat och kan ses som en typ av ny arbetsform inom välfärdsstaten. Berth Danermark (2000, s. 11) menar i boken

Samverkan – himmel eller helvete? – En bok om den svåra konsten att samverka, att det finns tre grundläggande element inom grunden för samverkan, vilka är organisatoriska förhållanden, kunskaps och förklaringsmodeller samt regelverk som styr verksamheterna. Även personkemi mellan aktörerna anses som en viktig aspekt inom ramen för samverkan. För att lyckas med samverkan krävs det att ledningen ger förutsättningar och planerar på ett strategiskt sätt så att verktygen finns i organisationen eller myndigheten, detta ansvar kan inte läggas på en enskild medarbetares axlar (Danermark, 2000, s. 12-13). Något som de bör bejaka och ha med i planeringen kring samverkansmodellen är att informationsöverföringen mellan de aktuella aktörerna kan påverkas av sekretessen. Ofta föreligger det sekretesshinder och dessa kan skilja sig åt, dock går detta att arbeta sig förbi med en tydlig struktur och planering (ibid).

Även komponenterna struktur, styrning och samsyn anses vara av vikt för en lyckosam samverkan (Socialstyrelsen, 2013). Styrningen ligger under den politiska ramen och det är av vikt att samverkan stöds av den politiska ledningen inom de berörda kommunerna. Inom strukturen behövs tydliga målsättningar, en inringad målgrupp samt en gemensam bild över de tilltänkta behoven som samverkansmodellen ska tillgodose. Gemensam samsyn är viktigt för att professionerna och dess olika verksamheter ska få en förståelse och insyn i varandras roller och arbete men även för att deras olika kompetenser ska kunna bidra på ett fördelaktigt sätt (ibid).

Något som är viktigt att ha med i planeringen inom ramen för en välmående samverkan är att det tar tid att uppnå en framgångsrik samverkan, detta är något som både Danermark (2000, s. 22) och Socialstyrelsen (2013) belyser. De bör alltså räkna med att detta arbete är tidskrävande.

Myndigheten för skolutveckling (2007) lyfter att många samverkanssatsningar utgörs av tillfälliga projekt, vilket leder till att den tillfälliga samverkansuppdrag sällan ger bestående resultat.

Socialstyrelsen belyser vikten av samverkan mellan myndigheter för att kunna arbeta både preventivt och med människor som är i behov av stödinsatser. Detta gäller framför allt arbetet med unga som far eller riskerar att fara illa (SFS 2001:453). Som ovan nämnt belyses det i SoL 5 kap 1 a § att socialnämnderna ska samverka med andra aktörer i sitt arbete. I det hälsofrämjande arbetet med ungdomar är önskan att uppnå resultat i preventionsarbetet med hjälp av olika insatser på universell och selektiv nivå (Folkhälsomyndigheten, 2019). Den universella nivån inom prevention är riktad mot kommuner och skolor och kan handla om att skapa en trygg skolmiljö. Den selektiva och indikerade preventionen riktar sig istället mot enskilda individer och riskgrupper genom samverkan mellan socialnämnden och vårdinstanser (ibid). De preventiva tvärsektoriella insatserna bedrivs av bland annat psykiatri, socialtjänst och skola men samverkansarbete mellan polis och socialtjänst är också en förutsättning för att minska narkotikabruket bland unga individer (Socialdepartementet, 2016).

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, publicerade 2021 en rapport som handlar om informationsdelningen mellan polis och socialtjänst i det brottsförebyggande arbetet med barn och unga (Brottsförebyggande rådet, 2021, s. 8). Studien genomfördes på ett uppdrag av regeringen på grund av att det återkommande uppmärksammas att sekretessen medför begränsningar i att dela information mellan aktörer som samverkar i det lokala brottsförebyggande arbetet. Avsikten med studien var att fylla i de kunskapsluckor som finns gällande vilka områden som har behov av en eventuell förändring och riktar sig mot

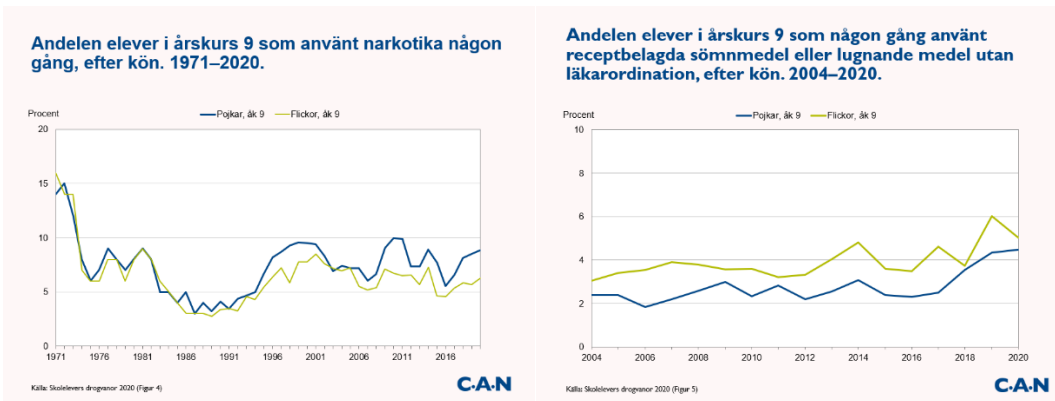
aktörer som är aktiva i arbetet, där beslutsfattare och anställda inom socialtjänst, polis och skola pekas ut som de främsta intressenterna. I arbetet kartlade BRÅ vilka problem som uppmärksammas av de olika aktörerna, vilken kännedom om tillämpningen av sekretesslagstiftningen det finns samt vilka behov och förändringar som önskas av aktörerna. Den undersökte även hur aktörerna tillämpar lagen som infördes 2013 i 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen (OSL 10:18a), för att underlätta informationsdelningen i det lokala preventiva arbetet. Lagen möjliggör att socialtjänsten i brottsförebyggande syfte får bryta mot sekretessen och delge polisen information om enskilda individer under 21 år. Rapporten baseras på intervjuer, enkätundersökningar och även några specifikt riktade frågeställningar som jurister från Polismyndigheten besvarade. Resultatet från studien visar att trots att många upplever sekretess som ett hinder i samverkansarbetet angående informationsdelningen i det brottsförebyggande arbetet gällande barn och unga mellan berörda aktörer, så är det otydligt vad exakt som bidrar till detta (Brottsförebyggandet rådet, 2021, s. 81-82). Problemet verkar grunda sig i en osäkerhet i hur lagstiftningen bör tolkas samt avsaknad av vägledning i tillämpningen, vilket bidrar till att möjligheterna för informationsdelning inte nyttjas i den utsträckning som de skulle kunna. Studien visar att det utöver osäkerhet även kan bero på att sekretess i många fall snarare bygger på förväntningar än lagstiftning. Rapporten ansågs vara relevant för vårt arbete då den berör just de områden detta arbete avser undersöka, brottsprevention bland ungdomar utifrån polis och socialtjänst, och dessutom riktar fokus mot en mycket viktig aspekt i samverkansarbetet.

2.3 Drogvanor bland ungdomar

Missbruk och bruk av narkotika i ungdomsåren är i dagens samhälle ett högaktuellt ämne där behandlingsmetoder och preventiva insatser är av stor betydelse för att komma åt problematiken. Anderberg & Dahlberg (2014, s. 348) beskriver att det har visat sig att ungdomar i Sverige i större utsträckning än tidigare får specialiserade vårdinsatser för missbruksproblematik.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDTS-området, en förkortning som står för alkohol, narkotika, doping och tobak (www.can.se). Förbundets uppdrag är att sprida fakta, bedriva forskning samt genomföra undersökningar och andra kunskaphöjande insatser om alkohol och andra droger i samhället. En av CAN:s återkommande nationella undersökningar är Skolelevers drogvanor, som har genomförts årligen sedan 1971 i årskurs 9 och även i gymnasiets årskurs 2 sedan 2004 (Gripe, 2019, s.7). Kunskapen om hur konsumtionsutvecklingen bland ungdomar ter sig över tid är en viktig del i arbetet för att skapa ett effektivt och hållbart preventivt arbete såväl som på nationell, regional och lokal nivå.

Sammanfattningsvis visar CAN:s undersökning *Skolelevers drogvanor* att narkotikaerfarenheten bland ungdomar har varit relativt stabil de senaste tio åren (Gripe, 2019, s. 46). Det framkommer dock en viss ökning av frekvent bruk hos de som redan använt narkotika tidigare, men detta är en ökning som avstannat de senaste åren. Könsskillnaderna har sedan starten av undersökningen varit förhållandevis små, dock har pojkarna legat på en något högre nivå än flickorna sedan 2015 (Gripe, 2020, s.14).

Sedan 2018 mäts bruket av narkotikaklassade läkemedel som till exempel bensodiazepiner, opioider och centralstimulerande medel (Gripen, 2020, s. 6). Summeras detta med antalet som använt narkotika dubblas nästintill andelen ungdomar med narkotikaerfarenhet, då 8 procent av niorna 2020 berättade att de någon gång använt narkotikaklassade läkemedel utan läkarordination.

Den ovan nämnda undersökningen genomförs i hela Sverige, vilket kan bidra till kunskap och att skapa en bild av problematiken ur ett större perspektiv.

2.4 Bakomliggande orsaker till narkotikaanvändning hos ungdomar

Olika faktorer och förhållanden påverkar de individuella förutsättningarna i livet. Det kan handla om riskfaktorer vilka enligt Hawkins et al. (1992, s. 87) är utgångspunkten till det preventiva arbetet och dess insatser. Dessa faktorer ökar risken för förekomst av negativa beteendemönster och ignoreras dessa kan det vara svårt att komma till bukt med problematiken genom preventivt arbete (ibid.). Nedan lyfter vi upp forskning som tar upp en del av de riskfaktorerna som det finns evidens i.

I litteraturen hittas väldigt många forskningsstudier som ser till de individuella faktorerna gällande ungdomars narkotikabruk, de som ofta benämns är sociala, ekonomiska samt biologiska. Genetisk sårbarhet, skolproblem, familjeförhållanden, rökning och tidig alkoholdebut är de faktorer som ofta benämns som risker för missbruksutveckling. Diskussioner om olika personlighetsdrag har också förts upp även om de inte funnit något utpekad sådant. Men det diskuteras kring personlighetsdragen impulsivitet, aggressivitet, personer som gärna tar risker och personer med psykiska besvär som en grupp som skulle kunna vara mer benägen att prova narkotika (Socialdepartementet, 2000).

2.5 Individ och familjeförhållanden

I Individual, group and community risk and protective factors for alcohol and drug use among Swedish adolescents, en studie av Bränström et al. (2008, s. 12), beskrivs användningen av bland annat narkotika, även alkohol nämns i studien, som en bidragsgivande orsak till ohälsa och sociala problem. De redogör även för att flertalet av de ungdomar som testat droger i tidig ålder senare får en positiv attityd till narkotika. I studien belyses också normbrytande beteende och tillgänglighet är bakomliggande faktorer till att ungdomarna inte följer de samhälleliga lagar som finns kring narkotikaanvändningen. Författarna belyser även att umgängeskretsen är en bakomliggande orsak då man ser ett samband med individer som umgås med drogliberala vänner allt oftare väljer att testa narkotika (Bränström et al., 2008, s. 12). Vikten av socialt nätverk såsom familj och vänner eller andra stödinsatser har visat sig vara viktiga

aspekter enligt tidigare forskning (Litt et al, 2007, 2009; Longabaugh et al, 2010, refererade i Best, 2019, s. 5).

I studier framgår det att vårdnadshavare har en stor påverkan på ungdomars benägenhet till att testa narkotika. Som exempel belyser Guisepppe et al. (2014, s. 1119-1127) och Gauffin et al. (2013, s. 1441-1449) att ungdomar som växt upp under dysfunktionella förhållanden har en större risk att hamna i ett framtida beroende. Här benämns även barn som utsatts för våld eller sexuella övergrepp som en riskgrupp för att utveckla ett destruktivt beteende, vilket i sin tur kan leda till benägenhet att självmedicinera eller bruka narkotika.

Att föräldraförmågan spelar in tydliggörs i Karlssons et al. (2018, s. 131-146) forskning som berör området narkotikaanvändning bland ungdomar på skolnivå och individnivå. Resultatet av studien visar att föräldrar som tillåter ungdomen att nyttja tobak, inte har intresse i ungdomens fritid samt att ungdomen inte trivs i sin skolsituation ökar risken tio gånger att hen i framtiden hamnar i narkotikamissbruk i relation till de ungdomar som växer upp under goda och trygga uppväxtförhållanden.

Även Christina Kadesjö skriver om föräldrars betydelse för unga vad gäller bruk och skadligt bruk av narkotika i *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete* (Statens folkhälsoinstitut (idag Folkhälsomyndigheten), 2008, s. 139). Hon belyser vikten av föräldrarnas engagemang, tillsyn och goda beteendenormer då resultat påvisar att de är en avgörande faktor i huruvida ungdomarna senare hamnar i narkotikaproblematik. Det handlar bland annat om deras uppfostringsstrategier och inflytande men också exempelvis om att föräldrarna bör ha vetskap om vilka deras barn umgås med samt vad de gör utanför hemmet och skolan. Kadesjö skriver också att det finns ett starkt samband mellan en tidig debutålder och skadligt bruk av narkotika. Utifrån detta menar Kadesjö att det är avgörande att förekomma och i tid arbeta preventivt mot narkotikaanvändning. Det är också viktigt att rikta åtgärderna mot de riskfaktorer som finns, anpassa dem efter barnets ålder samt nå ut till de föräldrar och barn som behöver dem bäst.

Den tidigare forskningen om prevention som nämnts visar att preventionen är mångfacetterad. För att få en förståelse för vilka metoder som används, hur de används och varför de används menar vi att det är bra att ha en grundläggande kunskap om deras olika tillämpningsområden. I flertalet studier i avsnittet framkommer det att samverkan har en viktig och bidragande roll, en ensam kan inte lösa problemet utan det krävs ett större nätverk av aktörer för att preventionen ska ha en chans att lyckas. Utifrån våra frågeställningar som avser undersöka just detta menar vi att det är väsentlig information att förmedla till läsaren.

Uppsatsskribenterna anser att det är relevant att ta med tidigare forskning som belyser delarna *drogvanor bland ungdomar, bakomliggande orsaker* samt *individ och familjeförhållanden* och dess sociala aspekter i studien då de har en central del i de preventiva metoderna. För att bedriva ett framgångsrikt preventivt arbete mot narkotika bland ungdomar menar vi att det är viktigt att förstå de bakomliggande faktorerna för att få en förståelse för vilka preventiva metoder som används och varför de används. Genom att belysa de delarna tidigt i arbetet är vår förhoppning att vi kan ge läsaren en bredare ingång i ämnet och att belysa vikten av dessa faktorer i våra frågeställningar.

3. Teoretiska perspektiv

I följande avsnitt presenteras de två teoretiska perspektiv vi valt att tillämpa i arbetet.

3.1 Sociala band

En teori vi anser vara lämplig att applicera i vår studie är teorin om sociala band. Teorin ingår i kategorin kontrollteorier som har sin grund i Dürkheims arbeten (Dürkheim, 1893/1984, 1897/1983, s. 146). Utgångspunkten och huvudfrågan i kontrollteorier handlar om varför det finns lagliga människor, då forskare menar att det många gånger kan vara rationellt att individer begår brott i olika sammanhang. Vad är det som gör att de flesta avstår? De olika teorierna skiljer sig lite åt i svaret på frågan, grunduppfattningen är dock att de flesta avhåller sig från brottslighet på grund av samhällets eller den egna kontrollen.

Grundaren av teorin, Travis Hirschi, menar att sociala band är de relationer individer har inom grupper och att det är utanförskapet från dessa som kan skapa utrymme för att begå handlingar som inte överensstämmer med samhällsnormerna. Teorin omfattar fyra olika delar, *anknytning*, *åtaganden*, *delaktighet* och *övertygelse* (Hirschi, 1969, s. 296). *Anknytning* är det element som syftar på relationer till både personer och aktiviteter, vilket exempelvis kan handla om relationer till föräldrar, vänner och skola. Det andra elementet *åtaganden* handlar om huruvida det finns en frivillig strävan att nå olika livsmål och vilka investeringar som görs för att uppnå dessa. Exempel på sådana mål kan vara utbildning och arbete. *Delaktigheten*, det tredje elementet som omnämns i teorin handlar om engagemang i olika aktiviteter. Den fjärde och sista är *övertygelse* och syftar till övertygelsen om samhällets legitimitet. Det kan exempelvis handla om positiva attityder till att följa den lagstiftning som råder och att ha en negativ inställning till brottslighet och missbruk.

3.2 Rutinaktivitetsteorin

Ytterligare en teori som vi menar är relevant och applicerbar i vår studie är rutinaktivitetsteorin. Teorin utgår från att det är samhället och samhällsbilden som är förklaringen till brottsligheten. Rutinaktivitetsteorin hör till den situationella brottspreventionen, vilket innebär att den fokuserar på situationen som brotten begås i och avser åtgärder mot de förhållandena (Cohen & Felson, 1979, s. 588-608). Teorin hävdar att brottsligheten är ett resultat av samverkan mellan de möjligheter som ges i samhället och fokuserar på tre olika nyckelfaktorer. De tre faktorer som, enligt teorin, måste vara uppfyllda för att ett brott ska kunna begås är: *en motiverad förövare*, *ett lämpligt objekt* samt *avsaknad av kapabla väktare*. *En motiverad förövare* handlar om att gärningsmannen ska ha motiv och en tillräckligt stark drivkraft till att begå brottet i stället för att avstå. Ett exempel på *ett lämpligt objekt* kan vara en oläst cykel. Den tredje faktorn *avsaknad av kapabla väktare* handlar om att det inte finns tillräcklig övervakning för att få gärningsmannen att motstå brottet. *Kapabla väktare* kan exempelvis vara i form av polisen eller någon annan aktör med uppsyn över området, men det kan också handla om att ha gatubelysning som lyser upp till exempel parken eller gatan. Om någon av dessa faktorer elimineras så upphör förutsättningarna för att begå ett brott.

Rutinaktivitetsteorin används dagligen i arbetet för att bekämpa brottslighet och Polismyndigheten utgår från dess principer, utan tillfälle – inget brott (Polismyndigheten, 2012).

3.3 Tillämpning av teorier

Utifrån dessa två teoriers grundtankar om brottslighetens orsaker anser vi att de är lämpliga att använda i vårt arbete. Både individers relationer till varandra samt samhällets påverkan på ungdomar anser vi är relevanta faktorer att ta hänsyn till inom ämnet vår studie berör. Det är också något som påvisats i bakgrunden och den tidigare forskningen, där det framkommer att både situationella och sociala brottspreventiva åtgärder är av stor vikt för att få kontroll över problematiken. Det framkommer även att den sociala omgivningen har en stor påverkan på individerna och att det går att finna en koppling mellan dåliga hemförhållanden och narkotika bland ungdomar i flertalet av fallen. Hirschis teori om sociala band ämnar vi använda som ett verktyg för att förklara vad deltagarna i studien menar med betydelsefulla faktorer och metoder för att uppnå ett framgångsrikt preventivt arbete mot narkotika bland ungdomar. Genom att analysera materialet som framkommer från intervjuerna av polisen och socialtjänsten, hoppas vi kunna urskilja hur de verkar för att de sociala banden stärks och på så vis stävjar narkotikaanvändning. Vi vill belysa de aspekter och relationer som uppmärksammas i studien på ett tydligt sätt genom att koppla ihop dessa med de fyra element som nämns i teorin, och på så vis förklara varför vissa preventiva metoder ses som framgångsrika och betydelsefulla.

Som ovan nämnt använder polisen sig av rutinaktivitetsteorin i sitt dagliga arbete vilket också bidrar till att vi anser att teorin är lämplig att applicera i vårt arbete. Vi avser att använda rutinaktivitetsteorin som ett redskap i analysprocessen för att utröna om de preventiva metoder som tillämpas bidrar till att någon av de tre nyckelfaktorerna elimineras för att på så vis kunna förhindra brottslighet och lyckas med det förebyggande arbetet. Med tanke på att polisen utgår från det arbetssättet är vår förhoppning att ge läsaren en förståelse för vilka faktorer som anses vara viktiga för att uppnå ett framgångsrikt preventivt arbete.

Vi har valt att använda oss av en teori på mikronivå och en på makronivå. Det bidrar till att vi har möjlighet att analysera problematiken både utifrån individens perspektiv och samhällets perspektiv, och på så vis förhoppningsvis få ett bredare och mer nyanserat resultat.

4. Intressenter

Här presenteras vilka som kan tänkas vara intressenter och berörda av arbetet, samt vilka som har medverkat.

Intressenter och medverkande i en utvärdering kan utgöras av ett stort antal individer och aktörer med olika synvinklar, perspektiv eller relation till frågeställningen i studien. Medverkandet kan ske på flertalet olika sätt, till exempel tillhandahålla information och synpunkter eller medverka vid datainsamling (Sandberg & Faugert, 2016, s. 40). Andra

exempel på medverkande kan vara beslutsfattare, samarbetspartners och målgruppen som studien avser undersöka.

Intressenter i det här arbetet kan tänkas vara flertalet olika aktörer i samhället. Idén till arbetet kom genom en förfrågan av Leksands kommun, vilket naturligt bidrar till att de kan ses som en av de största intressenterna av arbetet. Det fanns även god inblick i Avesta kommun efter genomförd praktik där, vilket ledde till att vi valde inkludera dem och på så vis kan även de anses vara stora intressenter. Även polisen och socialtjänsten kan tänkas vara intressenter, då det är utifrån deras perspektiv vi avser att besvara syftet och frågeställningarna. Det är också dessa två professioner som vi har valt att involvera och tillfråga om att medverka i arbetet, detta i form av att bidra med information och datainsamling bestående av intervjuer.

Utifrån arbetets utgångspunkt som grundar sig i ungdomar som har eller haft någon relation till narkotika, kan det även tänkas finnas fler aktörer och individer i samhället som kan vara intressenter av studien. En central grupp är givetvis ungdomar som har eller har haft någon relation till narkotika, då dessa utgör grundfrågan som arbetet syftar till att studera och besvara. Skola och annan personal som arbetar med ungdomar samt anhöriga är andra exempel på sådana som kan anses vara relevanta intressenter då de troligtvis har daglig kontakt med flertalet av dessa ungdomar som är en del av narkotikaproblematiken. Det finns också en chans att andra kommuner runt om i landet är intresserade av att ta del av vilka preventiva metoder som används och hur samverkan implementeras på andra ställen, detta för att finna inspiration och möjligtvis förändra sitt eget arbete.

Medverkande i studien hade kunnat utökats och inkluderat flera olika professioner och även ungdomar med relevant erfarenhet och information angående ämnet. Från början var det också vår ambition, men med tanke på den tidsbegränsning som fanns under arbetets gång var vi tvungna att göra en avgränsning. Det resulterade i, som ovan nämnt, att vi valde att fokusera på polis och socialtjänst och tillfråga en anställd inom vardera profession och kommun om att medverka.

5. Metod och tillvägagångssätt

Under detta avsnitt beskrivs metodval och tillvägagångssättet under arbetets gång. Vidare berörs också validiteten, reliabiliteten och generaliserbarheten. Även urvalet och datainsamlingen kommer att redovisas i det här avsnittet.

5.1 Metodval

Utifrån dessa två teoriers grundtankar om brottslighetens orsaker anser vi att de är lämpliga att använda i vårt arbete. Både individers relationer till varandra samt samhällets påverkan på ungdomar anser vi är relevanta faktorer att ta hänsyn till inom ämnet vår studie berör. Det är också något som påvisats i bakgrunden och den tidigare forskningen, där det framkommer att både situationella och sociala brottspreventiva åtgärder är av stor vikt för att få kontroll över problematiken. Det framkommer även att den sociala omgivningen har en stor påverkan på individerna och att det går att finna en koppling mellan dåliga hemförhållanden och narkotika bland ungdomar i flertalet av fallen. Hirschis teori om sociala band ämnar vi använda som ett verktyg för att förklara vad deltagarna i studien menar med betydelsefulla faktorer och metoder för att uppnå ett

framgångsrikt preventivt arbete mot narkotika bland ungdomar. Genom att analysera materialet som framkommer från intervjuerna av polisen och socialtjänsten, hoppas vi kunna urskilja hur de verkar för att de sociala banden stärks och på så vis stävjar narkotikaanvändning. Vi vill belysa de aspekter och relationer som uppmärksammas i studien på ett tydligt sätt genom att koppla ihop dessa med de fyra element som nämns i teorin och på så vis förklara varför vissa preventiva metoder ses som framgångsrika och betydelsefulla.

Som ovan nämnt använder polisen sig av rutinaktivitetsteorin i sitt dagliga arbete vilket också bidrar till att vi anser att teorin är lämplig att applicera i vårt arbete. Vi avser att använda rutinaktivitetsteorin som ett redskap i analysprocessen för att utröna om de preventiva metoder som tillämpas bidrar till att någon av de tre nyckelfaktorerna elimineras för att på så vis kunna förhindra brottslighet och lyckas med det förebyggande arbetet. Med tanke på att polisen utgår från det arbetssättet är vår förhoppning att ge läsaren en förståelse för vilka faktorer som anses vara viktiga för att uppnå ett framgångsrikt preventivt arbete.

Vi har valt att använda oss av en teori på mikronivå och en på makronivå. Det bidrar till att vi har möjlighet att analysera problematiken både utifrån individens perspektiv och samhällets perspektiv, och på så vis förhoppningsvis få ett bredare och mer nyanserat resultat.

5.2 Kvalitativa intervjuer

Studien har sin uppbyggnad på kvalitativa intervjuer, vi valde därav ut en nyckelperson inom varje myndighet i respektive kommun, vilket resulterade i att fyra intervjuer genomfördes. Inom kvalitativ forskning är intervjuer av den kvalitativa karaktären ett samlingsnamn för de vanligaste metoderna, det handlar om att intervjuerna allt som oftast har ett flexibelt och ostrukturerat tillvägagångssätt (Bryman, 2011, s. 412). Vi tyckte att intervjun som metod var ett lämpligt sätt att undersöka vårt syfte: att studera hur de professionella upplever det preventiva arbetet inom samverkan. Bryman (2011, s. 412) beskriver att den kvalitativa intervjun har till syfte att studera hur individer upplever olika fenomen. Den kvalitativa intervjun är riktad mot deltagarnas intressen snarare än forskarnas (Bryman, 2011, s. 413). Vi ansåg att vi behövde en forskningsmetod som tillvaratar intervjupersonernas specifika perspektiv och erfarenheter, där vi författare inte styr deltagarna åt ett visst håll.

5.2.1 Semistrukturerad intervjuguide

Inför intervjuerna valde vi att ta fram ett semistrukturerat intervjuschema. Vi valde denna typ av intervjuguide för att behålla flexibilitet i våra intervjuer. Vårt syfte var att fånga upp intervjupersonernas erfarenheter, upplevelser och kunskap och tyckte därför det var av vikt att inte styra intervjuerna för mycket utan i stället låta de medverkande styra intervjun och vad de tyckte var viktigt att berätta. Bryman (2011, s. 415) belyser att den semistrukturerade intervjuguiden är bra i just det syftet. De valda temana i intervjuguiden är ett underlag att utgå ifrån i intervjusituationen, dock finns möjligheter till anpassning såsom exempelvis växla mellan teman och frågor vid behov. Grunden i intervjuguiden utformades utifrån studiens syfte och dess frågeställningar men innefattade även bakgrundsinformation om intervjupersonerna. Fokus i frågeguiden handlade om att beskriva hur arbetet ser ut idag, förutsättningar för samverkan samt framtiden. Vi inledde

intervjun med temat bakgrund och arbetslivserfarenhet för att få en känsla av erfarenhet och intervjupersonens bakgrund.

5.3 Urval och datainsamling

Vår studie bygger på så kallat snöbollsurval, vilket innebär att intervjupersonerna är utvalda för sin relevans för studien, dessa kan sedan i sin tur föreslå eller rekrytera flera aktuella intervjupersoner. Till en början hade vi några fåtal kontakter, därefter blev vi rekommenderade ett antal individer och tjänstemän som kunde vara relevanta för studien. En anledning till varför det kan vara fördelaktigt att välja snöbollsurval är att det lämpar sig för att finna personer som kan vara svåra att nå på andra sätt (Bryman, 2011, s. 196).

5.4 Tillvägagångssätt

Vi började med att planera samt avgränsa vårt arbete till professionernas synvinkel som ovan nämnt, detta för att smala ner undersökningen till det tidsspänn vi har haft. Frågeställningar valdes ut och resonemang kring vilka tillvägagångssätt som var mest lämpade för att få svar på våra frågor fördes. Sedan bestämdes vilka kommuner som skulle ingå, vilka bestämdes utifrån våra praktikplatser. För att söka svar på frågeställningarna i denna rapport har vi bland annat tittat på vad som sägs i lagtext om preventiva metoder och samverkan mellan myndigheter. Tidigare rapporter om ämnet har också använts, samt intervjuer med polis och socialtjänst på valda orter.

5.4.1 Övervägningar

Vi valde att boka in samtliga intervjudeltagare som hade intresse av att vara med i studien under två veckor. Då det under studiens tid var en pandemi valde vi att följa de svenska myndigheternas rekommendationer och hade därför samtliga intervjuer över länk. Dock anser vi att denna metod ändå har kunnat fånga upp det som vi ser som relevant för studien. Även om önskan hade varit att få möjlighet att träffa våra intervjupersoner fysiskt så fanns inte möjligheten att flytta fram intervjuerna med tanke på tidsbristen för studien.

5.4.2 Genomförande

Innan intervjuernas genomförde valde vi att testa vår intervjuguide för att se om den undersökte och frambringade det materialet vi önskade. Personen som vi intervjuade i testet ingick inte i studien. Vi valde att förtydliga några av frågorna innan vi genomförde den första intervjun som ingick i arbetet. Dock valde vi även efter första intervjun att göra en mindre omarbetning av intervjuguiden inför de resterande intervjuerna.

Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av ett inspelningsprogram på datorn eller en mobilapp, det fördes även anteckningar för att skriva ner viktiga kommentarer. Längden på intervjuerna varierade mellan en och två timmar. Vi hade också en kompletterande intervju med två av intervjudeltagarna samtidigt. Båda författarna var med vid den sistnämnda intervjun medan de övriga hölls enskilda. Dock har samtliga intervjuer avlyssnats av båda författarna för att fånga upp detaljer av vikt.

5.4.3 Inspelning och transkribering

Som ovan nämnt valde vi att spela in intervjuerna med ett inspelningsprogram på datorn eller via en mobilapp (röstmemon), detta för att säkerställa de material som samlades in men också för att ljudkvaliteten skulle bevaras. Felaktiga anteckningar eller omedvetna tolkningar av vad intervjupersonerna säger under intervjuens gång kan undvikas om man upprepade gånger lyssnar på materialet (Bryman, 2011, s. 428).

Dock finns det även baksidor med att spela in intervjuerna, dels kan intervjupersonerna känna sig hämmade med vetskapen om att det spelas in men det kräver även att materialet senare transkriberas i sin helhet för att därefter analyseras (Bryman, 2011, s. 428). Att transkribera ett material innefattar att man ska formatera över hela ljudfilen till textform. Studiens inspelade material blev sammanflätat 6 timmar och 14 minuter. Transkriberingen var tidskrävande och vi valde därför att dela upp arbetet till lika delar.

5.5 Kvalitativ innehållsanalys

Vid analys av ett kvalitativt datamaterial är kvalitativ innehållsanalys en lämplig metod att använda. Metoden lämpar sig väl när det krävs engagemang och tolkning för att få fram materialets budskap och betydelse (Schreier, 2012, s. 2). Schreier menar att det finns några kriterier som bör uppfyllas för att metoden ska vara passande, exempelvis ska det finnas verbal eller visuell data, rikt och avancerat material och data som samlats in av forskaren själv (Schreier, 2012, s. 3). Vi anser att kvalitativ innehållsanalys är relevant och applicerbar i vår studie, då beskrivningen av hur ett passande material bör vara stämmer bra överens med vårt. Ett exempel på det är datamaterialet, som i vår studie är både rikt och komplext likväl som att vi samlade in materialet själva, i form av våra intervjuer. Till följd av det stora svåröverskådliga materialet som ofta följer en kvalitativ studie, finns risk för att vilja inkludera allt och inte kunna sortera ut det viktigaste (Schreier, 2012, s. 58). För att undvika den svårigheten bygger den kvalitativa innehållsanalysen på ett kodningsschema som skapas utifrån materialet (Schreier, 2012, s. 59). Kodningsscheman kan konstrueras utifrån två olika strategier, antingen en teoridrivna eller en empiridrivna (Schreier, 2012, s. 84). Det kan också vara en kombination av båda, vilket vi har anammat i denna studie. Det är ett vanligt sätt att konstruera kodningsscheman på i kvalitativa innehållsanalys (Schreier, 2012, s. 89). Syftet med kodningsscheman är att lyfta och belysa centrala delar av materialet. Detta görs genom att skapa olika kategorier för att sedan kategorisera in materialet där det passar. Till att börja med skapas huvudkategorier, för att sedan fyllas på med subkategorier, i vilka materialet sedan ska delas in (Schreier, 2012, s. 59-60). Med hjälp av den metoden sorteras värdefullt material ut medan irrelevant data naturligt faller bort under processens gång.

Vidare efter att vi genomfört transkriberingen av vårt material delade vi upp textmaterialet mellan oss författare för analys. Två intervjuer analyserades simultant av oss båda författare, detta för att vi gemensamt skulle kunna ha en röd tråd i analysprocessen. Därefter analyserades varsin intervju, för att sedan återgå och analysera de första tillsammans igen. Genom att göra på detta sätt ville vi upptäcka om det fanns brister eller säkerställa att inte viktig information hade missats. Genom att använda sig av dubbelkodning uppnås konsistens i analysarbetet enligt Schreier (2012, s. 167).

Genom hela analysprocessen markerades relevant information i materialet som berörde följande:

- Prevention
- Samverkan
- Metoder/verktyg

Nästa steg i analysprocessen var att vi gick igenom det transkriberade materialet var för sig, för att hitta de centrala delarna och därefter sortera upp dem i relevanta huvudkategorier. Enligt Schreier (2012, s. 60-61) påverkas kategoriseringen av forskarnas förhållning i relation till sina egna frågeställningar. Vår ambition var därav att de mest centrala delarna som framkom under intervjuerna skulle hamna under huvudkategorierna. Nästa steg i processen var att dela in materialet i subkategorier och vi letade då efter vad vi ansåg var de mest centrala som sagts under intervjuerna (Schreier, 2012, s. 60-61). Vi valde därför att först lägga varje huvudkategori för sig och tittade därefter på vad de olika intervjupersonerna sagt inom det valda temat. När den första analysen gjorts formade vi subkategorier som kändes relevanta utifrån vårt material. Vi presenterar dem närmare under resultatdelen i kapitel åtta.

I det sista steget i kodningen ville vi kontrollera validiteten i relation till våra frågeställningar och vi gjorde därav en kontroll på kategoriseringarna. Detta för att kontrollera om vi hade behov av att revidera kodningen.

Schreier (2012, s. 175) beskriver att kodramen är giltig om de valda kategorierna är överensstämmande och representerar ämnet som undersökningen studerar. Under denna kodningsprocess framkom det att vi skulle kunnat gjort några kodningar på annat sätt för att ta bort vissa delar och på så sätt göra materialet mer avgränsat. Dock tyckte vi det var av vikt att få en bred förståelse för den samverkan och de metoder som används och återspegla dem utifrån deltagarnas perspektiv, därav kom vi fram till att vår kodning kändes relevant och korrekt.

6. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Reliabilitet och validitet är två viktiga begrepp och faktorer i forskning som avser att undersöka och säkra kvaliteten i undersökningar (Bryman, 2011, s. 351). Begreppen förutsätter enligt många författare olika mätningar, vilket är relevant i den kvantitativa forskningen. Det är däremot omdiskuterat huruvida dessa begrepp är användbara och uppfyller syftet inom den kvalitativa inriktningen. För att kunna undersöka reliabiliteten och validiteten även inom den kvalitativa forskningen finns det andra begrepp som används (Bryman, 2011, s. 352). Tillförlitligheten är ett av dessa begrepp, vilket vi kommer beskriva nedan.

Vad gäller generaliserbarheten är det för få deltagare och kommuner inkluderade i studien för att kunna anta att den är generaliserbar ur ett generellt perspektiv. Avsikten med arbetet är att få en övergripande bild av hur det preventiva arbetet och interaktionen mellan myndigheterna ser ut i de två utvalda kommunerna. Vi har därav lagt fokus på att upprätthålla transparens, pålitlighet och tillförlitlighet.

6.1 Tillförlitlighet

Styrkan av tillförlitligheten betraktas utifrån varierande begrepp. Bryman (2011, s. 354) lyfter upp följande fyra begrepp som innefattas i tillförlitligheten; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konformitet.

6.1.1 Trovärdighet

Bryman (2011, s. 354) beskriver att en studies trovärdighet kan förklaras som en motsvarighet till den interna validiteten, vilket handlar om metodiska val som kan påverka materialet, genom urval och slutsatser men även om man studerat det som varit avsikten att titta på. I vår studie har vi valt att beskriva metoddelen och tillvägagångssättet noggrant för att tydligt redogöra för hur vår interna process har gått till, som i sin tur frambringa högre trovärdighet i vår studie. Bryman (2011, s. 354) belyser även att trovärdigheten stärks om flera olika källor används för att beskriva det fenomen som man vill studera. Det kan i en studie finnas flera sociala sanningar, vilket ställer krav på författarna att beskriva dessa på ett skäligt sätt. Vi valde att plocka ut två kommuner till vår studie för att fånga upp dessa olika sociala verkligheter för att få studien att skildra verkligheten på ett adekvat sätt. Med tanke på att vi valde att fokusera på två olika professioner, medför det att intervjupersonerna arbetar under samma myndighet, något som skulle kunna påverka undersökningens tillförlitlighet. Detta då det finns möjlighet att de påverkas av myndighetens åsikter och att det inte är deltagarnas egna reflektioner som skildras och framkommer.

6.1.2 Överförbarhet

Det andra begreppet, överförbarhet, beskriver Bryman avser hitta ett djup hellre än bredd i den kvalitativa studiens material och är ett mått på den externa validiteten och möjlighet till replikation (Bryman, 2011, s. 355-356). Det innebär att författarna måste skapa ett brett och detaljrikt material och att de därefter använder en analysmetod som rättvist beskriver dess data (Schreier 2012, s. 175). Med hjälp av vårt val av analysmetod så strukturerades materialet upp i olika kategorier för att kunna beskrivas på ett bra sätt. Det kan dock finnas risk för att en viss skillnad skulle uppstå om en replikation skulle göras av studien, då exempelvis andra deltagare hade kunnat medföra ett annat material som i sin tur skulle kunna leda till att även kategoriseringarna förändras. Men då vi valt att fånga upp de mest centrala element som materialets undermening pekade på anser vi att vi uppnått extern validitet.

6.1.3 Pålitlighet

Begreppet reliabilitet förklaras ofta i den kvalitativa forskningen som pålitlighet, vilket är det tredje begreppet som Bryman lyfter. Enligt Bryman (2011, s. 355) behöver forskaren granska sin process och det insamlade materialet. Det bör finnas en tydlig redogörelse för hur materialet är insamlat, vilket vi beskrivit under metoddelen. Schreier, (2012, s. 167) beskriver att man med hjälp av omkodningar eller dubbelkodningar kan säkerställa reliabiliteten inom den kvalitativa innehållsanalysen, detta benämns som konsistens (consistency). I vår analys har vi tillämpat dubbelkodning och sedan gemensamt tagit fram huvudkategorier och dess efterföljande subkategorier.

6.1.4 Konformitet

Konformitet, det fjärde och sista begreppet som innefattas i tillförlitligheten, beskriver enligt Bryman (2011, s. 355-356) studiens objektivitet och anpassning. Det handlar om att forskaren inte låter personliga värderingar eller andra faktorer påverka materialet eller processen. En sådan aspekt som kan komma att påverka studiens resultat är förkunskaper inom ämnet. Vi författare har därav under processens gång i den mån det gått hanterat materialet gemensamt och på så vis är vår förhoppning att vi lyckats behålla objektiviteten och fått en ömsesidig förståelse för vårt insamlade material.

7. Forskningsetiska principer

I det här avsnittet följer en presentation av de fyra forskningsetiska principerna som enligt Vetenskapsrådet ska tas i beaktning vid forskning på samhällsvetenskaplig nivå. Forskning är viktigt för samhället, dels för att främja samhällets utveckling, dels individernas. Vid samhällsvetenskaplig forskning eller studier likt denna är det oundvikligt att komma i kontakt med människor. Det kan dels handla om direkta situationer som exempelvis intervjuer eller observationer, likväl som det kan handla om indirekta situationer. Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet är de fyra forskningsetiska principerna, vilka har som syfte att vägleda i arbetet. Principerna presenteras var för sig för att sedan avslutas med en redogörelse för hur vi har tagit hänsyn till dessa i arbetet.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera de individer som är berörda av projektet om dess allmänna syfte och hur arbetet är tänkt att genomföras (Bryman, 2011, s. 131). Det är viktigt att upplysa deltagarna om det finns eventuella risker som kan komma till följd av ett deltagande. Det är även viktigt att upplysa om projektets fördelar. Detta kan tänkas motivera den tillfrågade att ställa upp och delta. Forskaren ska även upplysa deltagarna om deras villkor samt att deras deltagande är frivilligt och att de kan avbryta sin medverkan i projektet när som helst.

Samtyckeskravet handlar om att erhålla samtycke från deltagarna som ska medverka i arbetet (Bryman, 2011, s. 132). Det kan finnas fog för att erhålla samtycke av vårdnadshavare om deltagarna är under 15 år och frågorna kan anses vara etiskt känsliga. Det ger också deltagaren rätt till att bestämma över sin medverkan, vilket exempelvis kan röra hur länge den ska medverka, på vilka villkor eller när deltagaren väljer att avsluta medverkan. Allt detta ska ske utan något tvång och beroendeställning mot deltagaren samt inte heller leda till några negativa konsekvenser för denne.

Konfidentialitetskravet handlar om huruvida informationen som deltagarna lämnar hanteras och att den hanteras förtroendeingivande och med största möjliga sekretess (Bryman, 2011, s.132). Informationen som uppkommer på ett eller annat sätt i arbetet ska hanteras så att de aldrig går att identifiera informationen med en specifik individ. För att uppnå det rekommenderas att en sekretessförbindelse undertecknas av deltagarna för att säkerställa konfidentialiteten.

Nyttjandekravet gäller för hur och till vad informationen som framkommer används och syftet med kravet är att säkerställa att det endast används till det avsedda arbetet (Bryman,

2011, s. 132). Informationen får inte användas till beslut eller åtgärd som påverkar enskild person.

I detta arbete har vi informerat deltagarna genom att ge de förhandsinformation innan intervjuerna ägde rum. Detta har skett både muntligt och skriftligt via mejlkontakt. Vad gäller samtycket har vi delgett deltagarna om deras förutsättningar om vad som gäller innan intervjun men också under intervjuens gång om de skulle vilja avbryta. Deltagarna har garanterats anonymitet och att informationen hanteras varsamt, det för att uppfylla konfidentialitetskravet. Vilket leder vidare in på hur vi har behandlat och använt oss av informationen vi delgetts, den är endast använd och avsedd att användas för studiens syfte.

I resultatet har vi valt att inte benämna intervjudeltagarna vid fiktiva namn utan som polis eller socialtjänsteman. Detta då vi har relativt få antal intervjudeltagare samt att vi har valt ut nyckelpersoner som enkelt skulle kunna identifieras om vi gick in närmare på deras specifika roller inom myndigheterna. Vi beslutade att göra så för att behålla transparensen. Dock tycker vi att det är väsentligt att lyfta upp andra aspekter såsom antal år i tjänsten, vilket vi har kunnat benämna utan att riskera intervjudeltagarnas anonymitet.

8. Resultat och analys

Nedan följer resultatet och analysen av studien.

Resultatet av studien kommer presenteras med hjälp av de huvud- och subkategorier som formades under analysprocessen av det insamlade datamaterialet. I redovisningen inkluderas förklaringar av kategorierna och citat från de medverkande intervjupersonerna. Detta för att ge läsaren en tydlighet i varför för kategorierna valts och dess betydelse för studien. De utvalda citaten kommer diskuteras till våra valda teorier men även till begreppen samverkan och prevention. Inledningsvis presenteras de medverkande deltagarna som valts ut för vår studie och inom ramen för det tydliggöra deras yrkesroll och erfarenhet.

Presentation av intervjudeltagare:

- Intervju 1 genomfördes med en tjänsteman inom polismyndigheten, han har 15-års arbetslivserfarenhet inom yrket.
- Intervju 2 genomfördes med en tjänsteman inom polismyndigheten, han har 18-års arbetslivserfarenhet inom yrket.
- Intervju 3 genomfördes med en tjänsteman inom socialtjänsten, hon har 7-års arbetslivserfarenhet inom yrket.
- Intervju 4 genomfördes med en tjänsteman inom socialtjänsten, han har 19-års arbetslivserfarenhet inom yrket.

Under analysprocessen och bearbetningen av materialet skapades enligt den kvalitativa innehållsanalysen en kodningsmall. Vidare i mallen bildades fyra relevanta huvudkategorier: narkotika, preventivt arbete, förutsättningar/samverkan samt sekretess och till dessa skapades sedan relevanta subkategorier. Nedan följer en redovisning av huvudkategorierna och deras subkategorier, för kodningsschema se bilaga 3.

8.1 Huvudkategori – Narkotika

I och med att arbetet handlar om ungdomar och narkotika faller det sig naturligt att en del av intervjun berörde just området narkotika. Ett stort fokus riktades mot vad de anser och tror är de största orsakerna till att ungdomar brukar narkotika. Till denna huvudkategori har vi valt ut följande subkategorier: sociala förhållanden, uppsökande verksamhet samt mörkertal. Vi kommer presentera de närmare nedan.

8.1.1 Sociala förhållanden

Under arbetes gång har vi försökt förstå problematiken kring narkotikans förekomst bland ungdomar, detta för att kunna utröna vad som kan motverka problemet. Sociala förhållanden har ständigt kommit upp under våra intervjuer. Skola, hemförhållanden, föräldraskap är främst de saker som kontinuerligt har belysts. En polisman beskriver att de ofta möter ungdomar med trassliga hemförhållanden. Under intervjun svarar polisen följande när frågan om vilka de vanligaste orsakerna till narkotikaproblematik bland ungdomar tycks vara:

Nja men asså, väldigt ofta handlar det ju om hemförhållandena så klart...

Intervjuare: Mmh ja, man kan liksom luta det på sociala omgivningen och familj och...

Polis: ... ja ofta mmh...

Men också att:

Saknas trygga uppväxtförhållanden är det oftare så att vi kommer in i bilden, det är min bestämda känsla.

I våra intervjuer belystes samarbetet med skolan som väldigt viktig. Att ha en kontinuerlig kontakt med skolans medarbetare samt ungdomarna är en framgångsfaktor. Dock kräver det polisiär närvaro och därav resurser som är tidskrävande. När det kommer till föräldrans ansvar så var det också en återkommande faktor. En av socialtjänstemännen beskriver problematiken kring narkotika bland ungdomarna och säger att det är väldigt komplext för vårdnadshavare som inte har kunskap inom området: "I snitt tar det ett år för föräldrarna att se att ungdomen brukar narkotika". Att de ungdomar som har störst risk att hamna på glid många gånger har en bristande skolgång och röriga hemförhållanden verkar det inte finnas något tvivel om men även faktorer som umgänge lyfts upp av socialtjänsten. "Umgänge är också en faktor som föräldrar bör vara vaksamma på". Umgängesfrågan kan vara svår, då de ofta umgås i grupperingar, vilket en förälder kanske inte kan styra. Vidare beskriver socialtjänstemannen att:

Det kan vara svårt att påverka en hel grupp och att separera en enskild individ. Dock är det ofta samma "typer" av individer i en gruppering men det kan handla om att en av individerna är mycket mer risktagande än de andra och får med sig resten av grupperingen på saker som de annars inte skulle ha gjort.

Forskningsstudier belyser också skolan som en viktig aktör, bland annat beskriver Larsson (2009, s 116) att det är en större risk för ungdomar med svag skolanknytning att hamna i narkotikabruk i relation till de ungdomar som har en starkare relation till skolan. En del av förslagen som finns för att motverka detta är att implementera informationsdagar i skolan, däremot finns det även forskning som pekar åt ett annat håll,

där de inte ser att det är en framgångsrik preventiv metod att tillämpa (Lindstöm & Svensson, 1998, s. 8-9 samt Ennett m.fl. 1994; West & O'Neal 2004 s. 1396).

Både polis och socialtjänst beskriver att det är viktigt att aktivt vara engagerad i sina barn och fråga vad de har gjort och vilka som varit med. Detta aktiva föräldraskap genererar ofta i en känsla av tillhörighet och omtanke och stärker familjebanden. En av socialtjänstemännen poängterar att det inte får övergå att tolkas som enbart kontroll, utan att det är ett engagerat och omsorgsfullt beteende som är genuint och inte kontrollerande. Lilja och Larsson (2003, s. 114) beskriver att ungdomar med stark familjeanknytning inte har samma behov av att knyta an till miljöer och kamratgrupper där droger förekommer.

De ovan nämnda bristande sociala förhållandena leder till frihet från de sociala band Hirschi menar är nödvändiga för att förhindra brottslighet. Enligt teorin löper en individ som saknar någon av de banden en större risk för att begå brottsliga handlingar (Hirschi, 1969, s. 296). Intervjupersonerna beskriver hur vissa ungdomar saknar det sociala bandet anknytning, när de exempelvis har trassliga hemförhållanden. Detta går också att utläsa i studien av Rahim (2020, s. 159) som belyser vikten av att alla tre nämnda faktorer, skola, hemförhållanden och föräldraskap fungerar för att ha en positiv inverkan på individen, och att individen är beroende av bra vuxna förebilder.

Skolan är också en viktig del i ungdomarnas vardag och en central del ur det brottspreventiva perspektivet. Den har en roll som skyddsfaktor genom att stödja ungdomarna i de sociala banden *anknytning* och *åtagande* (Hirschi, 1969, s. 296). Det bekräftas också från polisens håll som, tidigare nämnt, sett att det är en framgångsfaktor i det preventiva arbetet att ha kontinuerlig kontakt med skolanställda och ungdomar för att stärka ungdomens *anknytning* och *åtagande*.

8.1.2 Uppsökande verksamhet

När det kommer till narkotika och dess upptäckt bland ungdomar krävs någon form av ingripande eller upptäckt information. Polisen jobbar med en uppsökande verksamhet, de stannar bilar och kontrollerar förare bland annat. I vissa kommuner finns även så kallade fältare som har till syfte att skapa relationer och se efter ungdomar i dess kommun. Båda kommunerna vi undersökt har anställda fältare, Avesta har fyra (varav en var föräldraledig under studiens gång) och Leksand har en. Ändå belyses det att denna typ av preventiva insatser och arbete bortprioriteras. En polisman uttrycker: "Denna verksamhet prioriteras ofta bort för att resultatet kanske inte alltid syns i kommunens verksamhet" men också, "Jag får många tips från våra fältare som jag direkt följer upp" och även, "Att knyta relationer till ungdomarna är a och o".

Det framkommer i intervjuerna att socialtjänsten är överansträngd med andra akuta uppgifter, vilket påverkar deras uppsökande verksamhet: "Vi har ingen möjlighet att aktivt söka upp individer om inte indikationer kommer från annat håll eller myndighet".

Polisen i Leksand beskriver att arbetet idag till största del handlar om att ungdomar påträffas och blir stoppade av polisen och på så vis kan det upptäckas om det skulle förekomma någon narkotika i situationen. Om så är fallet rapporteras det till socialtjänsten: "Vi är skyldiga att anmäla en situation av påträffat narkotikaärendet till socialtjänsten rörande ungdomar". Polisen i Avesta beskriver att de jobbar på liknande sätt men polis och socialtjänst har även en kontinuerlig gemensam samverkan vilket vi kommer gå in på mer under huvudkategori förutsättningar/samverkan: "Vi jobbar frekvent med att lyfta ungdomar i riskzon gemensamt".

Polisens och socialtjänstens uppsökande verksamhet är en del för att verka preventivt i linje med rutinaktivitetsteorin. För det första så elimineras faktorn *avsaknad av kapabla väktare* när polisen, eller fältare är i området och visar att de är uppmärksamma på vad som händer runt omkring (Cohen & Felson, 1979, s. 588-608). Detta blir också resultatet av att de är ute och träffar på ungdomar och stannar dem av någon anledning, där och då finns det *en kapabel väktare* vilket bör minska risken för att ett brott sker. Socialtjänsten däremot uppfattades enligt intervjun inte ha möjlighet till samma arbetssätt just gällandet detta, men utifrån citatet ovan tolkades det som om att det ändå fanns en önskan om att detta skulle vara genomförbart.

Det är också tänkbart att när denna uppsökande verksamhet ger resultat och ungdomarna uppmärksammar att polisen eller fältare är mer aktiva och visar sig i skolan och samhället, att motivationen till att begå brott minskar, något som också följer rutinaktivitetsteorins principer. En av de tre nyckelfaktorerna handlar om *en motiverad förövare* och finns inte denna är det ytterligare en positiv effekt för det preventiva arbetet (ibid).

8.1.3 Mörkertal

Narkotikabruk är ett så kallat spanings- och ingripandebrott, det vill säga ett registrerat brott enligt narkotikastrafflagen (19648:64 NSL). Som nämndes i centrala begrepp är detta en brottstyp med ofta högt mörkertal (Sarnecki, 2014, s. 65). Med mörkertal menas kvoten mellan den anmälda kriminaliteten i relation till den faktiska (Sarnecki, 2009, s. 69-73). Det finns därmed svårigheter i att mäta det reella narkotikabruket hos ungdomar då ett stort mörkertal inte kommer till polisens kännedom och därav inte syns i statistiken. Denna subkategori känns relevant utifrån vår studie då ett minskat mörkertal innebär att man i större utsträckning kommer åt problematiken.

Polisen berättar att: "Problemen är mycket större än vad vi ser" och att det även finns dilemman som framkommer när de gör riktade insatser och är aktiva:

När vi jobbar riktat eller har till exempel trafikveckor så anträffas såklart en större del brott. Detta gör också att anmälda brott ökar i statistiken och att samhället via media eller andra sociala sammanhang upplever att det helt plötsligt är ett större problem. Men sanningen ligger ju närmare att mörkertalet blir mindre när vi jobbar aktivt. Det känns tråkigt när det i stället skickas ut andra signaler till samhället.. eller vad ska jag säga? Det är liksom en tolkningsfråga. Vi ser ju att det är positivt att brott anmäls och förs upp i ljuset, framför allt i ungdomsärenden där vi kanske fortfarande har en chans att hjälpa.

Det stora mörkertalet som råder inom narkotikabrottsligheten kan tyda på ett svagt band till elementet *övertygelse* i teorin om sociala band (Hirschi, 1969, s. 296). Det kan vara tänkbart att om dessa ungdomar hade varit övertygade om samhällets legitimitet och haft en negativ inställning till brottslighet hade inte mörkertalet behövt vara så högt. Det i sin tur kan även leda till att *åtaganden* och *delaktighet* blir bristfälliga. Ungdomar som i "hemlighet" har en narkotikaproblematik, har också som ovan nämnt i tidigare kategorier, många gånger bristande skolgång, vilket i sig är en ökad risk för brottsligt beteende. Med tanke på att de fyra elementen i sociala band går in i varandra, är det även tänkbart att det kan påverka hur individen vidare väljer att leva sitt liv i form av exempelvis utbildning och arbete.

8.2 Huvudkategori – Preventivt arbete

En av frågeställningarna vi avsåg undersöka var vilka preventiva metoder som används för att förebygga problematiken med narkotika och ungdomar i Avesta och Leksand,

därför blev detta ett ämne som diskuterades mycket. Till ovan nämnda huvudkategori har vi valt ut följande subkategorier: metoder, nyckelfaktorer för lyckat arbete samt risk vid uteblivet arbete. Dessa presenteras nedan.

8.2.1 Metoder

Här lyfter vi de konkreta metoder myndigheterna berättat om och som de tillämpar i det preventiva arbetet. Polismyndigheten har en nationell narkotikastrategi (PM 2019:15), så i grunden arbetar de väldigt generellt. I Avesta arbetar de aktivt med metodstödet SSP, vilket är en samverkan mellan socialtjänst, skola och polis. De har kontinuerliga möten där de samverkar kring ungdomar i riskzon. Polisen är även ofta ute på "pedagogiska luncher", det vill säga att de åker ut till skolorna och äter lunch, visar polisiär närvaro och skapar relationer till ungdomar och skolpersonal. En polisman i Avesta beskriver: "... pedagogiska luncher som avser skapa god relation med ungdomarna..."

I Avesta är de pedagogiska luncherna en vanligt förekommande insats (dock med undantag för pandemin). Det resulterar många gånger till någon typ av ingripande då det förekommer bland annat kroppsvisitation. Framkommer det att narkotika är inblandat i sammanhanget görs ofta direkta åtgärder i samband med ingripandet, elever kan som exempel köras till kommunens öppenvård för att kissa och få kontakt men även anmälan till socialtjänsten görs. Därefter landar ärendet på individ- och familjeomsorgen som kan ta ställning till att inleda utredning och kontakt. Socialtjänsten beskriver att "Samarbetet med polismyndigheten och socialtjänsten är fungerande och avgörande i detta arbete" Förutom de två metoder som ovan nämnts sker det vardagliga arbetet och insatsinriktade metoder genom de radiobilar polisområdet har. Ofta är dessa belastade med andra prioriterade arbetsuppgifter men när de blir lediga kan dem jobba mot narkotikan genom bland annat riktade insatser och trafikkontroller, detta sker via polisens ingripandeverksamhet (IGV).

Polisen i Leksand beskriver att metodstödet SSP inte är implementerat och att de inte använder sig av pedagogiska luncher som metod. De beskriver att det snarare handlar om andra former av ingripanden; "Det vi gör i nuläget och var vi träffar på de här ungdomarna är när vi stöter på de när vi är ute och åker..."

Pedagogiska luncher är en metod som bidrar till att fler av de sociala band som Hirschi (1969, s. 296) menar är nödvändiga för en individ ska motstå brott, kan ses som uppfyllda. Dels bidrar det till anknytning, polisen är ute och träffar ungdomarna och skapar en relation med dem. Det i sin tur kan leda till övertygelse, tack vare att ungdomarna får en god relation till polisen i ett vardagligt sammanhang kan det bidra till att de skapar positiva attityder gentemot samhällsordningens legitimitet.

Föräldraskola var en annan preventiv åtgärd som har kommit på tal i Leksand och håller i dagsläget på att bearbetas fram i kommunen. Intentionen med denna är att utbilda föräldrarna i förebyggande syfte, detta för att ligga steget före ungdomarna vad gäller kunskap om narkotika och dess konsekvenser. Polis mannen säger:

... jag tycker ju att det här är ett jättebra sätt liksom, att jobba preventivt på med den här frågan, för man ska ju vara medveten om att eh, ungdomar då matas ju liksom med propaganda. [...] så att vi är ju tvåa liksom på bollen, men, så att gå ut med den här föräldraskolan liksom när de går i sjuan tidigt liksom, det, då kanske vi är etta på bollen i alla fall där då...

En preventiv insats som lyfts upp av polisen är *tobaksfri skoltid*. Vilket är insats som kan verka förebyggande genom att försöka minska rökning hos ungdomar i årskurs 6-9. Polisen belyser att steget från rökning till att testa hasch eller cannabis anses vara högre om ungdomen har erfarenheter av rökning.

8.2.2 Nyckelfaktorer för ett lyckat arbete

En del saker återkom under intervjuernas gång, vilka kan tolkas som några viktiga nyckelfaktorer att ha i åtanke för att lyckas med det preventiva arbetet.

Det framkommer en saknad av en gemensam lägesbild, detta anses vara viktigt för att långsiktigt kunna arbeta med problematiken, polisen beskriver:

Vi skulle behöva titta på vilka faktorer som behövs för att få en gemensam kommunal lägesbild, det kan handla om mätningar i av förekomsten av narkotika i avloppsvattnet, gemensamt se över CAN-rapporter och ungdomsenkäter såsom LUPP (lokal uppföljning av ungdomspolitik)

Kommunikation och relationsskapande pratar polisen mycket om för att lyckas med det preventiva arbetet:

... ett preventivt arbetssätt som polisen måste liksom bli bättre på då, om vi ska sammanfatta det höll jag på att säga, så måste vi liksom förstå att vi måste kliva ur polisbilen och prata med ungdomar och bygga relationer och skapa förtroende...

Socialtjänsten och polisen belyser också vikten av kompetens och resurser. En socialtjänsteman beskriver:

Kompetensförsörjningen inom socialtjänsten är komplex.. vad ska jag säga.. jo men vi är ju för få och vi anställer nyexaminerade som kanske inte har någon livserfarenhet på det sätt som oss som har längre erfarenhet. I dessa frågor krävs det kompetens men också resurser till att kunna anställa de som kan.. erfarenhet i yrket kräver ju en annan lön om vi säger så. Jag menar inte att nyexaminerade inte kan någonting men någonstans så får man ju erfarenheter av jobbet om man varit med ett tag. Alltså.. är man 23 år och kommer direkt från skolan har man ju ändå arbetslivserfarenheten kvar att lära.

En kvinna på socialtjänsten anser att det är oerhört viktigt att ta in föräldrarna i det preventiva arbetet och säger:

“Även andra aktörer måste förstå att föräldrarna är jätteviktiga i ett lyckosamt preventionsarbete. Vi möter vårdnadshavare men ibland är det andra faktorer som spelar in, vilket gör att vi inte når dom. Hade vi fått signaler på bristande föräldraförmåga tidigare hade det i vissa fall varit lättare att rädda barnen. Barnvårdcentralen skulle kunna vara en sån aktör, man kanske borde införa fler hembesök än vad som idag görs”

8.2.3 Risk vid uteblivet preventivt arbete

En polisman beskriver risken med uteblivet preventivt arbete kort och konkret: ”Ökad brottslighet och risk för större mörkertal inom narkotikabruket”. Då vi som ovan nämnt, är det en förutsättning att ett ingripande görs för att komma åt denna typ av brottslighet som narkotika innefattar. Med andra ord har det en stor del med resurser att göra. Inom

ingripandeverksamheten (IGV) hos polisen är arbetsuppgifterna breda och de åker ut på det som är viktigast där och då. I Avesta och Leksand finns ingen särskild grupp som jobbar med enbart denna typ av brottslighet. Det krävs ett aktivt arbete för att avhålla och motverka problematiken. Det framkommer även att det behövs ett övergripande arbete som genomsyrar alla berörda myndigheter. Sker inget arbete inom det preventiva arbetet ökar risken för ett större mörkertal och en utbredd brottslighet. Polisen beskriver att:

Det måste finnas i hela organisationen och kan inte byggas upp på eldsjälar” och att “det är viktigt att satsa på aktiva insatser mot narkotikan, en ökad brottsstatistik inom området visar ju kanske snarare på att vi jobbar bra än att den faktiska brottsligheten ökar. Vi tittar ju på statistiken månadsvis och då vet vi ju också hur våra insatser gjorts och kan dra slutsatser från det.

Risken vid avsaknad av ett preventivt arbete som beskrivs ovan, är att det blir en *avsaknad av kapabla väktare* och därmed en ökad risk för brottslighet.

8.3 Huvudkategori – Förutsättning/Samverkan

Angående samverkan och vilka förutsättningar som finns så skilde sig meningarna åt en del beroende på vem deltagaren representerar. Någon ansåg att det fanns fungerande samverkan medan andra ansåg att det kunde utvecklas på flertalet områden. Valda subkategorier presenteras nedan.

8.3.1 Samverkansgrupper

Utifrån intervjuerna i studien framkommer det en skillnad i hur Avesta och Leksand arbetar kring samverkan, de styrs dock av samma lagar och förordningar.

Vad gäller samarbetet mellan polisen och socialtjänsten i Leksand finns det inget strukturerat brottspreventivt arbetssätt mot narkotika bland ungdomar som de gemensamt arbetar efter, utan det är ett arbete som dessa två myndigheter sköter utifrån sig själva. Det finns dock en god samverkan mellan polis och kommun i det lokala brottsförebyggande rådet, BRÅ. Även socialtjänsten i Leksand beskriver att de har ett fint samarbete med polisen på ett övergripande plan: “Vi är tacksamma över att ha en närvarande poliskontakt som hjälper oss i arbetet framåt”.

Avesta däremot samarbetar kontinuerligt myndigheterna emellan. Polisen i Avesta beskriver att: ”SSP är en väl fungerade samverkansgrupp...”. Även socialtjänsten lyfter detta samarbete: “Vi jobbar aktivt med polisen i nära samverkan”

Socialtjänsten berättar vidare:

Jag anser att vi med hjälp av skolan kan få bättre dialog med vårdnadshavare, vilket ibland är ett problem för oss som utför myndighetsutövning. Vi får ju kontakt men det finns ju dom som helst inte pratar med oss och får taggarna utåt direkt. Det är en utmaning att nå fram med information till de föräldrar som verkligen behöver den”

Fungerande samverkansgrupper kan ses som ett led i att stärka det sociala bandet *övertygelse* (Hirschi, 1969, s. 269). Om det kan även samverkansgrupperna i sig ses som en skyddsfaktor och vara en förebyggande åtgärd.

8.3.2 Resursbrist

Återkommande under intervjuerna att en del av problemet kan vara resursbrist. Polisen beskriver: "... ja, det gäller att ha någon som har tid att fokusera på dessa frågor." Både inom polismyndigheten och socialtjänsten beskrivs resurser som ett återkommande dilemma. De är för få, har för mycket att göra och måste dagligen prioritera. Socialtjänsten belyser att: "Vi är överlastade med utredningar och hinner därför inte med att följa upp alla ärenden som man skulle velat, vi får prioritera vad som måste göras och vad som kan anses läggas åt sidan. Kompetensförsörjningen är ett problem"

Polisen berättar att båda lokalpolisområdena är stora till ytan vilket leder till att om det händer något i en del av området så kan det ta flera timmar innan patrullen är tillbaka där de startade eller kanske tänkte patrullera från början. I frågan om resurser kom områdespoliserna på tal. I dagsläget finns det ingen sådan i LPO Mora, men det är ett mycket önskvärt tillskott. I Avesta har de en riktad till området Krylbo. Då områdespolisens uppgift är att skapa en aktuell läges- och problembild över det lokala området, skulle det vara till mycket hjälp gällande ungdomar och narkotika. De två polisanställda som medverkat i studien säger var för sig: "Områdespoliserna skulle kunna ses som en del av den lösningen...", samt: "Vi skulle behöva en förstärkning av områdespoliserna, helst redan igår". Polisen beskriver även ett annat dilemma: "På sommaren går halva vår personalstyrka på semester, då finns väldigt små resurser men då är ungdomarna lediga och rör sig ute och roar sig i större utsträckning. Då behövs de kommunala resurserna än mer, det är min bestämda känsla".

Tyvärr verkar det som i denna intervjustudie att resurser är en avgörande faktor inom preventionen, polismannen fortsätter: "Resursbristen inom myndighet medför att man inte kan jobba preventivt på det sättet man vill".

Resultatet i BRÅ:s undersökning 2019 av kommunernas brottsförebyggande arbete (Brottsförebyggande rådet, 2020, s. 3) tydliggörs att det preventiva arbetet mot brottslighet generellt sett är mindre strukturerat i landsbygdskommuner (2020, s. 33) och att en orsak till det kan vara resursbristen då landsbygdskommuner överlag har mindre resurser att tillgå.

Det påvisas tydligt att det finns brist på resurser för att kunna täcka och arbeta med frågan om narkotika bland ungdomar aktivt i det båda kommunerna. Liksom risk vid uteblivet preventivt arbete ökar risken för brottslighet. Det kan vara i form av både bristande sociala band, likväl som att eliminera någon utav nyckelfaktorerna i rutinaktivitetsteorin (Cohen & Felson, 1979, s. 588-608; Hirschi, 1969, s. 269).

8.3.3 Förbättringspotential

Att det finns förbättringspotential känns som ett genomgående faktum. Vad gäller samverkan så pratade deltagarna om att det krävs förändringar och förbättringar på olika nivåer inom organisationerna och en socialarbetare säger att: "Ansvaret på att få i gång samverkan måste ligga på någon". Polisen belyser att de i det preventiva arbetet måste vara aktiva och visa vad de vill: "Det gäller att vara lösningsorienterad och att viljan till samverkan finns."

Båda kommunerna beskriver att dom måste prioritera arbetet mot ungdomar både i myndigheter och i det kommunala arbetet, medborgarlöften är ett sätt att nå dit. Då kan kommunen, socialtjänsten och polisen jobba mot ett eller flera gemensamma mål.

Socialtjänsten lyfter upp fältare, vilka har till syfte att jobba förebyggande med ungdomar: "Kommunerna måste prioritera fältare"

Något som det finns förbättringspotential i gällande det preventiva arbetet mot narkotika bland ungdomar i Leksand är samverkan mellan polisen och socialtjänsten, bland annat i form av att föra en dialog om individer. Ett sådant exempel kan vara att föra en bättre dialog mellan myndigheterna för att på så vis kunna hjälpas åt med bedömningen om vilken eller vilka åtgärder som skulle kunna vara mest fördelaktig för just den individen.

Polisen: ... är det kanske någonting man skulle ha en dialog. Om man hade en bättre dialog mellan socialtjänst och polis, då kanske man där skulle kunna komma överens om vad som är bäst för den här ungen, bedömer socialtjänsten att det, eh, att det är kontraproduktivt att polisen tar in den här personen för ringa narkotikabrott va...

Intervjuare: Ah

Polis: ... allting kanske rasar då för den här personen, inte vet jag, jag menar sån dialog kanske man skulle behöva ha.

Vidare säger polisen: "Samverkan måste lyftas upp och på något sätt måste det tydliggöras vilken aktör som har ansvaret för att det inleds", och att det måste finnas kunskap utifrån varandras organisationer för att lyckas i arbetet: "Man måste mellan alla olika aktörer ha en god insyn hur de andra jobbar".

Detta ligger väl i linje med vad som tidigare nämnts i studien, vikten av att samverka mellan myndigheterna för att kunna lösa problemen på en lokal nivå (Polisen, 2018). Folkhälsomyndigheten och polisen benämner också betydelsen av dessa lokala förutsättningar för att preventionsarbetet ska bli framgångsrikt (Folkhälsomyndigheten, 2021; Polisen, 2018).

8.4 Huvudkategori – Sekretess

Sekretessen var något återkommande under intervjuernas gång i denna studie. Intervjupersonerna belyser att det är en viktig del i arbetet men det är önskvärt att den ses över. En förändring av sekretesslagen skulle kunna leda till att det underlättar samverkan mellan de olika myndigheterna vad gäller att dela relevant information. Inom Sverige styr sekretesslagen (1980:100) vilka uppgifter som får lämnas ut från en myndighet, dock med undantaget om den sekretessbrytande bestämmelsen OSL 10:18a. Våra valda subkategorier följer nedan:

8.4.1 Hinder

Något som var återkommande under intervjuerna är att sekretessen kan ses som något som ibland försvårar samverkansarbetet mellan myndigheterna, en socialtjänsteman säger: "Många ser sekretessen som ett hinder för att delge information" och en annan: "Jag tror det finns människor även inom förvaltningen som saknar kunskap om vad som verkligen gäller i olika sammanhang", medan en polis uttrycker: "Jag ser inga problem, allt går att lösa men jag anser att en del saknar kunskap och gömmer sig bakom sekretessen på grund av det" och: "Personligen har jag inga som helst problem i samverkan med socialtjänsten".

Det som beskrivs ovan stärker resultatet av BRÅ:s rapport som presenterades under *Tidigare forskning*, att det upplevs finnas hinder med sekretesslagen, men i själva verket är problemet avsaknad av vägledning och tolkningen av den sekretessbrytande bestämmelsen som tillkom 2013 i lagen (Brottsförebyggande rådet, 2021, s. 8). Detta bidrar till att även tillämpningen av bestämmelsen blir bristfällig. Med hjälp av denna finns möjligheter att delge information i brottsförebyggande syfte mellan socialtjänst och polis om vissa förutsättningar uppfylls.

8.4.2 Önskvärda förändringar

Det är tidigare beskrivet ett dilemma vad intervjudeltagarna anser kring sekretessen, dock visar alla en positiv syn på förändring. Socialtjänsten belyser: "För att göra detta enklare vore lämpligt att se över sekretesslagen, något som skulle kunna underlätta arbetet vad gäller att dela information mellan myndigheterna". Då olika myndigheter förhåller sig till olika regler för sekretessen framkommer det en önskan om att få utbildning kring var gränsen går för andra aktörer än sin egen verksamhet. Detta uttrycks i citaten: "Ibland är det svårt att veta var gränsen går" och: "Att se över sekretesslagen skulle kunna leda till en förändring som gör det enklare att dela informationen mellan polisen och socialtjänsten"

Det verkar också vara vanligt förekommande att de ibland berättar mer än de borde, till exempel säger en tjänsteman på socialtjänsten: "Det händer inte alltför sällan att man pratar över sekretessgränsen ibland". Kanske är det så att de ibland behöver dela information som de inte borde men som sker med tanke på att de i det här fallet vill ungdomarna väl.

Återigen, likt förra subkategorin, kan detta påvisa en okunskap om hur sekretesslagen och dess sekretessbrytande bestämmelse kan och får tillämpas. Det kan dock också bero på att de förutsättningar som krävs för att kunna applicera bestämmelsen inte uppfylls.

9. Avslutande diskussion

I denna del av rapporten kommer vi beröra viktiga slutsatser vi har kommit fram ifrån utifrån våra frågeställningar och vårt syfte. Syftet med studien var att få en fördjupad bild av vilka metoder polisen och socialtjänsten tillämpar i det preventiva arbetet mot narkotikabruk/missbruk hos ungdomar. Vi ville få en känsla av vad som faktiskt görs och hur de integrerar med varandra kring samverkan. Vidare har vi en önskan att våra resultat kan ge kommunerna en bild av hur de kan jobba framgent utifrån svaren på våra frågeställningar. Vi har under arbetets gång tagit upp både social- och situationell brottsprevention även om vi främst lyft den sociala. Detta eftersom det framkom i intervjuerna att det ofta är sociala förhållanden som är bakgrunden till problematiken och att det är dit de bör rikta åtgärderna. Den sociala brottspreventionen ligger inom ramen för den sekundära nivån som vi beskrev under kapitel ett under centrala begrepp.

- Vilka metoder använder polis och socialtjänst och sig av i det preventiva arbetet mot narkotikaanvändningen bland ungdomar i Avesta och Leksand?

I intervjuerna framkommer det tydligt en stor skillnad i hur kommunerna jobbar kring metoder och samverkan. Intervjupersonernas arbetsbeskrivningar på respektive

myndighet ser snarlik ut men dem väljer kanske att tolka den på det sätt som dem anser mest effektiv. För att dra ett konkret exempel så har kommunpolisen i sin arbetsbeskrivning en systematisk roll som genom samverkan har till syfte att vara länken mellan polismyndigheten och medborgarna. Att hjälpa till med kommunala medborgarlöften och samverka med andra relevanta aktörer som bland annat socialtjänsten eller det lokala brottsförebyggande rådet (BRÅ). I Avesta jobbar de även operativt, de har valt att tillämpa detta för att nå ut på ett mer effektivt sätt. Med hjälp av pedagogiska luncher jobbar de relationsskapande med ungdomar, skolpersonal och vid ingripanden följer ledet vidare till sjuk- och öppenvård. I nära samverkan jobbar polis och socialtjänst genom kontinuerliga möten med metodstödet SSP kring ungdomar i riskzon. I Leksand tillämpar kommunpolisen inte den operativa inriktningen utan jobbar systematiskt med det preventiva arbetet genom samverkan i bland annat det lokala brottsförebyggande rådet, de tillämpar medborgarlöften tillsammans med kommunen enligt arbetsbeskrivningen. Det råder lite delade meningar kring hur polis och socialtjänst samverkar. De samverkar självklart vid behov men de har inte en kontinuerlig kontakt likt Avesta. Socialtjänsten belyser att kontakten med polisen är god vid behov.

- Vilka faktorer eller aktörer lyfter de professionella fram som viktiga för samverkan i det preventiva arbetet?

Samverkan mellan myndigheterna är utan tvekan viktig för att jobba preventiv, det har varit ett tydligt fenomen genom hela vår studie. Det har framkommit olika aspekter och hinder för preventiv samverkan och det som är återkommande är resurser, ansvarsfördelning och sekretess. För att få till en god samverkan måste de först ta sig förbi dessa hinder. Det efterfrågas någon typ av ansvarsfördelning, i dagsläget upplevs det oklart på vilken myndighet ansvaret ligger och vem som bör ta en första kontakt till samverkan mellan myndigheterna. Sekretessen är ett återkommande problem som några belyser medan andra inte tycker att det är några konstigheter och att det finns vägar att komma förbi den i situationer där det behövs, bland annat genom samtyckesblanketter. Resurser är en ständig utmaning inom båda myndigheterna men belyses också vara en viktig del för att lyckas åstadkomma ett lyckosamt preventionsarbete. Andra aktörer som lyfts upp är skolan och vårdnadshavare. Att ha en lokal lägesbild anses även det vara ett viktigt verktyg att förhålla sig efter.

För att sammanfatta vilka faktorer och aktörer de professionella anser behövs lyfts de upp här nedan:

- *Ansvarsfördelning*- vem ansvarar för starten samt håller taktpinnen för samverkan.
- *Kontinuerliga möten* mellan de aktörer som anses viktiga, enligt intervjuer ses *skolan* som en viktig aktör men i senare läge eller vid vissa insatser eventuellt även *vårdnadshavare*.
- Lösa *sekretessfrågan* genom att tydliggöra vad som gäller professionerna emellan, eventuell samtyckesblankett.
- En *lokal lägesbild* bör tas fram för aktörerna att jobba efter.
- Både socialtjänst och polis belyser vikten av *resurser*, något myndigheterna bör titta i respektive myndighet.

Alla vi pratat med vill och önskar att det preventiva arbetet ska prioriteras men det är också så att dessa hinder sätter käppar i hjulet. Frågan är ju om det i slutändan bara blir fler bränder att släcka för att det preventiva arbetet åsidosätts.

9.1 Viktiga slutsatser

Vi tror utifrån vårt resultat att det är av vikt att kommunerna var och en för sig lyfter upp frågan om preventiva åtgärder mot narkotikan hos ungdomar i sitt lokala BRÅ. Här skulle de från politiskt håll begära in en utredning som gör en tydlig genomlysning kring vilka faktorer som behövs för att ta fram en lokal gemensam lägesbild. Får de en överblick över problematiken är det lättare att sätta upp en ansvarsmall över vem som gör vad inom det preventiva arbetet. Att kommunen tillsammans med sin socialnämnd och polis handplockar de aktörer som visar sig vara viktiga i sammanhanget och därefter sätter upp en kommunal plan kring hur dem ska samverka i arbetet mot narkotikans förekomst bland ungdomar. Relationsskapande, kommunikation och samverkan mellan de olika aktörerna kommer kunna leda till att arbetet går framåt. Att dessutom förstå varandra utifrån deras olika perspektiv tycks vara av vikt utifrån framkommit resultat av våra intervjuer. Något de dock måste ha i beaktande är att arbetet kommer att och måste få ta tid.

Metoderna skiljer sig åt mellan kommunerna och när vi tittar på brottsstatistiken på narkotikabrott med brottskoderna; överlåtelse, innehav, bruk och drograttfylleri hos ungdomar mellan 15-25 år skiljer sig kommunerna åt mellan åren 2018-2020. Avesta har 321 anmälda brott inom dessa kategorier medan Leksand har 144. I Avesta är polisområdet mindre och befolkningen större (ca 23.000 invånare) men de har förvisso en områdespolis. Leksand saknar i stället områdespolis men har ett större upptagningsområde men lägre befolkning (ca 16.000 invånare). Självklart finns det många fler aspekter att titta på som vi med den korta tidsfristen i denna studie inte hade möjlighet att ta in men det är en spännande aspekt att undersöka.

9.2 Tidigare forskning

Vi kan se många slutsatser från tidigare forskning som belyser vikten av preventivt arbete. Det samhällseliga arbetet ANDTS syftar till att bidra till god folkhälsa och förebygga de skador och negativa konsekvenser som beroendeframkallande droger ger (Folkhälsomyndigheten, 2020). Strategin belyser just vikten av att rikta preventiva insatser mot unga för att på så sätt motverka framtida ohälsa. Det är även tydligt att det är av vikt att ta fram en lokal lägesbild och titta på de förutsättningar som finns.

Vi kan även se en tydlig koppling till den situationella brottspreventionen och vikten av att det preventiva arbetet har både situationella och sociala egenskaper. Lab (2012, s. 13) tydliggör hur rutinaktivitetsteorin kan förhindra att en brottslig gärning begås om någon av de tre komponenterna tas bort.

9.3 Metodproblematisering

Inom kvalitativa metoder finns det en risk att författaren inom en forskningsstudie bara lyfter upp en särskild grupps perspektiv, som exempel beskriver Bryman (2011, s. 363) att det kan handla om kön. I vår studie är majoriteten män, vilket skulle kunna anses som en brist. Då vi bara haft få antal intervjuer skulle det vara önskvärt att spridningen mellan könen var fördelat lika men samtidigt ansåg vi att det var en viktigare faktor att få in rätt nyckelpersoner. Hade tidsfristen för studien varit längre skulle det funnits möjlighet till ett större antal intervjuer. Även om vårt resultat visar i samma riktning som tidigare forskning har vi i denna studie för få deltagare för att anta att vårt resultat är generaliserbart till alla kommuner, vilket heller inte var vårt syfte i denna undersökning.

Vår avsikt var att få en övergripande bild av hur den preventiva samverkan i de två utvalda kommunerna såg ut.

Bryman (2011, s. 354) menar att i kvalitativa studier, där det finns många olika perspektiv och beskrivningar av den sociala verkligheten ofta är författarens beskrivning som avgör hur andra människor tolkar trovärdigheten i studien.

9.4 Förslag till åtgärder

För att nå fram inom det preventiva arbetet och lyckas samverka på bästa sätt tror vi det är av vikt att ta fram en lokal lägesbild. Detta för att få en övergripande förståelse över problematiken. I en sådan kartläggning är det nödvändigt att få en bild av hur utbrett problemet är i kommunens befolkning och vilka bakomliggande faktorer som föreligger. Här skulle de kunna titta på lokala förutsättningar, vilka skulle kunna handla om att ta vattenprover av narkotikans förekomst i det kommunala vattnet, se över regionala och nationella undersökningar, statistik med mera. Efter en sådan kartläggning bör nästa steg vara att gå vidare med en orsaksanalys för att sen kunna arbeta fram samverkansåtgärder mellan de berörda aktörerna. Vi tror även det är viktigt att kontinuerligt följa upp arbetet tillsammans med samtliga aktörer. Med hjälp av medborgarlöften och en god samverkan mellan aktörerna borde de komma framåt i arbetet.

En annan aspekt som vi tänkt på och som kan vara en idé att titta vidare på, är polismyndighetens tjänstebeskrivningar. Framkommer det att ett område med hjälp av en kommunpolis lyckas gott i sitt arbete vore det kanske en idé att anamma de metoderna även inom ramen för tjänsten inom andra kommuner. Framför allt med tanke på den uttryckta bristen på områdespoliser.

Litteraturförteckning

Abrahamsson, M. (1999). *Alkoholkontroll i brytningstid – ett kultursociologiskt perspektiv*. Akademisk avhandling i socialt arbete, Stockholms universitet.

Alexisson, C. & Sverkersson, E. (2011). *Ungas alkohol- och drogvanor: En kvantitativ studie*. Examensarbete. Örebro Universitet, Akademin för juridik, psykologi och socialt arbete. Från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:429149/FULLTEXT01.pdf>

Anderberg, Mats & Dahlberg, Mikael (2014). Ungdomar med missbruksproblem: en deskriptiv studie av Maria-mottagningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. *Socialmedicinsk tidskrift* 91:4, (s.348-359).

Avesta Kommun. (2021). *Om Avesta*. Hämtad 17 maj, 2021, från Avesta Kommun, <https://www.avesta.se/kommun-demokrati/om-avesta/>

Avesta Kommun. (2021). *Barn och utbildning*. Hämtad 17 maj, 2021, från Avesta Kommun, <https://www.avesta.se/barn-och-utbildning/>

Bergmark, A (2000). Behandling av missbrukare inom socialtjänsten – om politik, kunskap och professionalitet. *Alkohol och Narkotika*, 95:1, 18-23.

Bergmark, A. & Oscarsson, L. (1994). *Om behandlingsbegreppet inom alkoholvården. I: Behandling av alkoholproblem. En kunskapsöversikt*. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Stockholm: Liber

Best, D. (2019). *Pathways to recovery and desistance: the role of the social contagion of hope*. Bristol: Policy Press.

Billinger, K. & Hübner L. (2009). *Alkohol och droger - samhällsvetenskapliga perspektiv*. Kristianstad: Gleerups.

Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2015). *Mörkertal och dold brottslighet*. Hämtad 10 maj, 2021, från Brottsförebyggande rådet, <https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/morkertal-och-dold-brottslighet.html>

Brottsförebyggandet rådet, BRÅ. (2021). *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis - i brottsförebyggande arbete med barn och unga*. (Brå rapport 2021:2). Stockholm: Brottsförebyggandet rådet.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2 Uppl.). Malmö: Liber.

Bränström, R., Sjöström, E. & Andréasson, S. (2008). Individual, group and community risk and protective factors for alcohol and drug use among Swedish adolescents. *European journal of public health*. 18:1, ss. 12-18

Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach". USA: American Sociological Review.

Cujipers, P. (2002). *Effective ingredients of school-based drug prevention programs. A systematic review*. Addictive Behaviors, 27: 1009- 1023.

Danermark, B. (2000). *Samverkan – Himmel eller helvete? En bok om den svåra konsten att samverka*. Stockholm: Gothia

Danermark, B. & Kullberg, C. (1999). *Samverkan: Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.

Edwards, G. (1996). *Alkoholpolitik för bättre folkhälsa*. Borås: Natur och Kultur.

Ennett, S. T., Tobler, N. S., Ringwalt, C. L. & Flewelling, R. L. (1994). How Effective Is Drug Abuse Resistance Education? A Meta- Analysis of Project DARE Outcome Evaluations. *American Journal of Public Health*, vol. 84 (9)

Dürkheim, É. (1893/1984). *The Division of Labor in Society*. New York: Free Press.

Dürkheim, É. (1897/1983). *Själv mordet*. Lund: Argos.

Folkhälsomyndigheten (2020). *Vårt arbete inom ANDTS*. Hämtad 17 maj, 2021, från Folkhälsomyndigheten, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/vad-vi-gor-inom-andts/om-andt-strategin/>

Folkhälsomyndigheten (2020). *Kunskapsläget för narkotikaprevention*. Hämtad 12 maj, 2021, från Folkhälsomyndigheten, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/narkotika/kunskapslaget-for-narkotikaprevention/>

Folkhälsomyndigheten (2021). *Nationell samordning och samverkan inom ANDTS*. Hämtad 17 maj, 2021, från Folkhälsomyndigheten, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/vad-vi-gor-inom-andts/nationell-samordning-och-samverkan-inom-andts/>

Gauffin, K., Vinnerljung, B., Fridell, M., Hesse, M. & Hjern, A. (2013). *Childhood socio-economic status, school failure and drug abuse: a Swedish national cohort study*. *Addiction*, 108(8), ss. 1441-1449.

Gripe, I. (2019). Narkotika. I: Englund, A. (red.) *Skolelevers drogvanor 2019*. (CAN rapport 187). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN. Hämtad 18 april, 2021, från <https://www.can.se/app/uploads/2020/01/can-rapport-187-skolelevers-drogvanor-2019.pdf>

Gripe, I. (2020). Narkotika. I: Guttormsson, U. (red.) *Skolelevers drogvanor 2020*. (CAN rapport 197). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN. Hämtad 18 april, 2021, från <https://www.can.se/app/uploads/2020/12/can-rapport-197-skolelevers-drogvanor-2020-pdf.pdf>

Guiseppe, G., Kendler, K., Ohlsson, H., Sundquist, J. & Sundquist, K. (2014). *Unexpected adverse childhood experiences and subsequent drug use disorder: a Swedish population study (1995–2011)*. *Addiction Journal*, 109:7, ss.1119-1127

Hawkins, J. David., Catalano, F. Richard., & Miller, Y. Janet. (1992). *Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention*. 64-105.

- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Kadesjö, C. (2008). Föräldrars betydelse för bruk och skadligt bruk av narkotika hos barn och unga. I: Andréasson, S. (red.). *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete - en kunskapsöversikt*. Östersund: Statens Folkhälsoinstitut.
- Karlsson, P., Ekendal, M., Gripe, I. & Rainen J. (2018). Individual and school-class correlates of youth cannabis use in Sweden : A multilevel study. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*. 35(2), ss. 131-146.
- Karlsson, P. (2006). Margins of Prevention - *On Older Adolescents' Positive and Negative Beliefs about Illicit Drug Use*. Uppsats. Stockholms universitet. Institutionen för socialt arbete. Från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:189929/FULLTEXT01.pdf>
- Kriminologi. (2021). *Kriminologi igår och idag*. Hämtad 19 maj, 2021, från Kriminologi, <https://kriminologi.se/kriminologi-igar-och-idag/>
- Lab, S, P. (2016). *Crime prevention - Approaches, practice and evaluation*. New York: Routledge.
- Leksands Kommun. (2021). *Kommunfakta*. Hämtad 17 maj, 2021, från Leksands Kommun, <https://www.leksand.se/medborgare/kommun-och-politik/kommunfakta/>
- Leksands Kommun. (2021). *Skola och förskola*. Hämtad 17 maj, 2021, från Leksands Kommun, <https://www.leksand.se/medborgare/skola-och-forskola/>
- Lindberg, K. (2009). *Samverkan*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Lindberg, S. (2012). *Ungdomars drogvanor och attityder till narkotika och missbruk*. Examensarbete. Högskolan Gävle, Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap. Hämtad 7 maj, 2021, från <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A542725&dswid=723>
- Lindström, P. & Svensson, R. (1998). Attitudes towards drugs among school youths: An evaluation of the Swedish DARE programme. *Nordisk Alkohol- & Narkotika tidskrift*. Vol (15). 1998 (English Supplement) Hämtad 5 maj, 2021, från <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/145507259801501S01>
- Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen. (2007). *Strategi för samverkan - kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Hämtad 5 maj, 2021, från Kunskapsbanken <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/340/42.pdf>
- Oldeide, O. (2020). Local drug prevention strategies through the eyes of policy makers and outreach social workers in Norway. *Health & Social Care in the Community*. Volume: 29 Issue 2. Hämtad från databasen Discovery with Full text.
- Persson, A. (2004). *Ungdomar och narkotika - En litteraturstudie om varför en del ungdomar prövar/använder narkotika*. Uppsats. Lunds universitet, Socialhögskolan. Hämtad 19 april, 2021, från

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1331128&fileOid=1331129>

Polismyndigheten. (2020). *Presskontakt i polisregion Bergslagen*. Hämtad 17 maj, 2021, från Polismyndigheten, <https://polisen.se/kontakt/press/bergslagen/>

Polismyndigheten. (2012). *Utan tillfälle – inget brott. Hur du på ett effektivt och framgångsrikt sätt förebygger inbrott och ökar tryggheten i ditt hem*. Stockholm: Polismyndigheten. Hämtad 11 maj, 2021, från https://polisen.se/siteassets/dokument/forebygg_brott/utan_tillfalle_ingen_brott_2015.pdf

Polismyndigheten. (2020). *Områdespolis - arbetar lokalt och brottsförebyggande*. Hämtad 4 maj, 2021, från Polismyndigheten, <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2020/februari/omradespolis--arbetar-lokalt-och-brottsforebyggande/>

Polismyndigheten. (2020). *Lär känna din kommunpolis!* Hämtad 4 maj, 2021, från Polismyndigheten, <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2019/december/lar-kanna-din-kommunpolis/>

Polismyndigheten. (2020). *Organisation*. Hämtad 13, maj 2021, från Polismyndigheten, <https://polisen.se/om-polisen/organisation/>

Polismyndigheten. (2018). *Brottsförebyggande arbete - polisens arbete*. Hämtad 18 maj, 2021, från Polismyndigheten, <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/brottsforebyggande-arbete/>

Rahim, S. E. (2020). Effect of Family, Community and Education Environment on Prevention of Drug Abuse in High School Students. *Sriwijaya Journal of Environment. Volume: 5 Issue 3*. Hämtad från databasen Discovery with Full text.

Rostami, A. (2013). *Tusen fiender: en studie om de svenska gatugängen och dess ledare*. Licentiatavhandling Växjö : Linnéuniversitetet, 2013

Sahlin, I. (1999). Preventionens innebörd och tillämpningar. *Nordisk Alkohol- och Narkotikatidskrift*. DOI: 10.1177/1455072599016004-511

Sahlin, I. (2000). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv förlag.

Sarnecki, J. (2014). *Introduktion till kriminologi*. Volym I. Lund: Studentlitteratur AB.

Socialstyrelsen. (2013). *Samverka för barns bästa - en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Hämtad 14 maj, 2021, från Socialstyrelsen <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2013-8-1.pdf>

Socialstyrelsen. (2019). *Ansvar för behandling och stödinsatser*. Hämtad 18 maj, 2021, från Socialstyrelsen <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/missbruk-och->

[beroende/behandling-och-stodinsatser-vid-missbruk-och-beroende/ansvar-for-behandling-och-stodinsatser/](#)

Tobler, N.S., Roona, M.R., Ochshorn, P. et al. (2000). School-Based Adolescent Drug Prevention Programs: 1998 Meta-Analysis. *The Journal of Primary Prevention* 20. DOI: 10.1023/A:1021314704811

Bilaga 1

Förkortningar

ANT - Alkohol, narkotika, tobak
ANDTS - Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel
BRÅ - Brottsförebyggande rådet
CAN - Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
CND - Narkotikakommissionen
DARE - Drug Abuse Resistance Education
DUDIT - Drug use disorder identification test
IGV - Ingripandeverksamhet
LPO - Lokalpolisområde
LUPP - Lokal uppföljning av ungdomspolitik
LVU - Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NSL - Narkotikastrafflag (1968:64)
OSL - Offentlighet- och sekretesslag (2009:400)
SOL - Socialtjänstlag (2001:453)
SSP - Metodstöd för samverkan mellan skola, socialtjänst och polis
VÅGA - Svensk version av DARE

Bilaga 2

Informationsbrev

Information inför måndagens intervju.

Ni har blivit tillfrågade om att delta i en intervju om myndighetens preventiva arbete mot narkotika. Här kommer lite bakgrundsinformation om varför vi har bitt Er att delta.

Vi arbetar med en studie inom ramen för vår c-uppsats som går under arbetsnamnet *Narkotikaproblematiken bland ungdomar i Avesta och Leksand – En kvalitativ studie om narkotika och preventiva metoder som används för att förebygga problematiken via Högskolan i Gävle.*

Ni är självklart garanterade anonymitet. Intervjun kommer att spelas in på band för att sedan skrivas ut. All information som på något sätt skulle kunna härledas till Er som enskilda deltagare eller som grupp kommer att avidentifieras. Deltagandet i intervjun är naturligtvis frivilligt. Har Ni frågor är Ni välkomna att ringa.

Som vårt arbetsnamn antyder handlar studien om ungdomars narkotikavanor och de insatser som berörda myndigheter tillämpar. Två myndigheter som ungdomar med narkotikabruk ofta eller är i kontakt med är polis och socialtjänst. Därför ser vi det som viktigt för oss att få ta del av er kunskap om Ert arbete mot narkotika samt hur detta arbete genomförs. Vi önskar därför genomföra en intervju med Er.

Under intervjun kommer vi att lyfta några teman till diskussion, vilka berör narkotika, preventiva åtgärder och samverkan. Intervjun beräknas ta ungefär en timme. Det är endast vi som håller intervjun som har insikt i vilka som har medverkat. Intervjun spelas in för att sedan kunna skrivas ut och dokumenteras.

Ditt deltagande i intervjun är frivillig. Har Ni några frågor är Ni självklart välkomna att kontakta oss.

Med vänliga hälsningar

Caroline Willfox Matilda Lindberg

Bilaga 3

Intervjuguide

Bakgrund/Arbetserfarenhet

- Hur länge har du arbetat som polis/socialsekreterare?
- Vad har du för inriktning och arbetsuppgifter?
- Har din syn på narkotika och dess bruk/missbruk förändrats under din tid som polis/socialsekreterare?
- Vad är dina ambitioner med arbetet mot narkotikaanvändningen bland unga? – Har du några personliga mål utifrån din arbetsposition?

Arbetet idag

- Berätta om hur ert konkreta arbete ser ut med ungdomar som brukar/missbrukar?
- Vilka metoder och vilket arbetssätt tillämpar ni främst?
- Beskriv hur arbetet ser ut för ungdomar som anses vara i riskgrupp? Fångas de upp? I sådana fall hur?
- Vilka preventiva insatser anser du ger resultat?
- Ungdomarna ni stöter på i samband med narkotika, upplever du att det finns särskilda omständigheter eller faktorer som utmärker sig?
- Beskriv i vilka situationer möter ni denna problematik? I vilka syften?

Förutsättningar/Samverkan

- Hur uppfattar du den svenska narkotikapolitiken och dess målsättningar och resurser inom din arbetsplats?
- Gällande politiska förändringar över tid – anser du att era arbetsvillkor har förändrats?
- Anser du att lagstiftningen är tillräcklig? Om inte, vad skulle behövas eller förändras?
- Finns det ansvarsområden som borde vara polisens/socialtjänstens, men som inte är det?
- Anser du att ni har de verktyg ni behöver för att kunna arbeta preventivt med narkotikaanvändningen bland ungdomar? Har din myndighet tillräckligt med resurser, utbildning/fortbildning och kompetens?
- Beskriv hur du upplever samverkan mellan aktörer i arbetet i din kommun. Finns det aktörer som underlättar respektive försvårar ert arbete? Hur anser du att samverkan med andra aktörer fungerar? Aktörer kan exempelvis vara hälso- och sjukvården/avgiftningen, kriminalvården, polisen/socialtjänsten samt frivilligorganisationer etcetera.

Framtiden

- Beskriv vad du tror krävs eller saknas för att lösa problematiken med narkotikaanvändning bland ungdomar?
- Finns det några faktorer du tror är särskilt viktiga i det preventiva arbetet?
- Vilken är den största utmaningen i din kommun?
- Finns det något som du anser är extra viktigt som vi har glömt att fråga om?

Tack för din medverkan!

Bilaga 4

Kodningsmall

Huvudkategori - Narkotika

Subkategori	Citat
Sociala förhållanden <ul style="list-style-type: none">- Angående att ungdomar väljer att bruka narkotika framkom olika orsaker till detta, men de sociala förhållanden var de som utmärkte sig	<i>"Nja men asså, väldigt ofta handlar det ju om hemförhållandena så klart..."</i> <i>"Mmh ja, man kan liksom luta det på sociala omgivningen och familj och..."</i>
Uppsökande verksamhet	<i>"Att knyta relationer till ungdomarna är a och o"</i>
Mörkertal <ul style="list-style-type: none">- Spanings- och ingripandebrott kan medföra högt mörkertal	<i>"Problemet är större än vad vi ser..."</i>

Huvudkategori – Preventivt arbete

Subkategori	Citat
Metoder <ul style="list-style-type: none">- Konkret vilka metoder som används i arbetet	<i>"Det vi gör i nuläget och var vi träffar på de här ungdomarna är när vi stöter på de när vi är ute och åker..."</i> <i>"... pedagogiska luncher som avser skapa god relation med ungdomarna..."</i>
Nyckelfaktorer för att lyckat arbete <ul style="list-style-type: none">- En del saker återkom under intervjuernas gång, vilka kan tolkas som några viktiga nyckelfaktorer att ha i åtanke för att lyckas med det preventiva arbetet	<i>"... ett preventivt arbetssätt som polisen måste liksom bli bättre på då, om vi ska sammanfatta det höll jag på att säga, så måste vi liksom förstå att vi måste, kliva ur polisbilen och prata med ungdomar och bygga relationer och skapa förtroende..."</i>
Risk vid uteblivet preventivt arbete	<i>"Det måste finnas i hela organisationen och kan inte byggas upp på eldsjälar"</i> <i>"Ökad brottslighet och risk för större mörkertal inom narkotikabruket"</i>

Huvudkategori – Förutsättningar/Samverkan

Subkategori	Citat
Samverkansgrupper	<i>"SSP är en väl fungerade samverkansgrupp..."</i>
Resursbrist <ul style="list-style-type: none">- Återkommande under intervjuerna att en del av problemet kan vara resursbrist	<i>"... ja, det gäller att ha någon som har tid att fokusera på dessa frågor."</i> <i>"Områdespoliser skulle kunna ses som en del av den lösningen..."</i>
Förbättringspotential <ul style="list-style-type: none">- Vad gäller samverkan så pratade deltagarna om att det krävs förändringar och förbättringar på olika nivåer inom organisationerna	<i>"Ansvaret på att få igång samverkan måste ligga på någon"</i> <i>"Det gäller att vara lösningsorienterad och att viljan till samverkan finns."</i>

Huvudkategori – Sekretess

Subkategori	Citat
Hinder <ul style="list-style-type: none">- Återkommande är att sekretessen kan ses som något som försvårar samverkansarbetet mellan myndigheterna	<i>"Många ser sekretessen som ett hinder för att delge information"</i>
Önskvärda förändringar	<i>"Att se över sekretesslagen skulle kunna leda till en förändring som gör det enklare att dela informationen mellan polisen och socialtjänsten"</i>